Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 37 (15660) | 1981 оной февралиин 13, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА БЭЛЭДХЭЛЫЕ ТҮРГЭДХЭХЭ

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ республикын газар тарялангай хүдэлмэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Ороhо тарялан, хартаабхын, овощ болон тэжээлэй ургамалнуудай, үбhэ ногооной ургаса дээшэлүүлхэ, газар тарялан эрхилхэ технологи гуримшуулха, тэрэнэй культура дээшэлүүлхэ шухала асуудалнуудта областной партийна конференци дээрэ онсо анхарал хандуулагдаhан байна. Энэ хэрэгые жаажа амжалтатайгаар бэелүүлхэ тухай республикын агрономуудай, мүн арадай ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ тодорхойгоор хэлэгдээ.

1981 ондо 545 мянган тонно ороhо таряа, 112 мянган тонно хартаабха, 35,5 мянган тонно овощ ургуулха ба, 650 мянган тонно үбhэ болон сенаж, 900 мянган тонно силос бэлдэхэ зорилгонууд республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй социалис уялгануудта [illegible]. Энэмнай гектар бүриhөө дунда зэргээр 11 центнер ороhо, 90 центнер хартаабха, 160 центнер овощ абаха жэшээтэй.

Газар тарялангай талаар табигдаhан эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ гэшэ [illegible] экономическа ехэ удха шанартай. Нэн түрүүн, гүрэндэ ороhо таряа, хартаабха, овощ худалдаха түсэб бэелүүлхэ, колхоз болон совхозуудай [illegible] мал ажалай продукци [illegible] хэрэгтэй тэжээл бэлдэхэ болоно. Тинмэhээ республикын хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд, хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд мүнөө үедэ гол анхарал хабарай тарилгада бэлэдхэлдэ, баян ургасын найдамтай hүүри табиха хэмжээнүүдые оролдосотойгоор [illegible] уялгатай.

Энэ зэнэн тушаа «1981 ондо хабарай тарилгын хүдэлмэриие бэлдэхэ, тэрэниие үнгэргэхэ нэмэлтэ хэмжээнүүдэй тухай» гэhэн КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй hаяхан абаhан тогтоол дотор [illegible]. Хабарай тарилгын хүдэлмэриие агротехническэ [illegible] колхоз болон совхозуудта түhа хүргэхэ болоно.

Хабарай тарилгын хүдэлмэриин эхилтэр тон бага саг үлэнхэй. Энэ үедэ республикын колхоз болон совхозуудай хүдэлмэри [illegible]. Хабарай үедэ тракторнуудые заhабарилха түсэб 61 процент дүүргэгдэ, сеялкэнүүдэй 32 процент, [illegible] машинануудай 41, культиваторнуудай 37, [illegible] 35 процентнь бэлэн болоод байна. Илангаяа хүсэ ехэтэй К-700 тухэлэй тракторнуудые заhабарилга хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Трактор, машинануудые хабарай тарилгада бэлдэхэ хүдэлмэри Ярууна, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй районуудта [illegible].

Колхозуудта, совхозуудта хабарай тарилгада хэрэгтэй ороhо ургамалнуудай үрэhэнэй нэн 42 процент, хартаабхын — 32, олон жэлэй ногооной 54 процентнь бии тоотой. [illegible]

[illegible] Тарялан, сабшалан оруулагдаха, тараагдаха, минеральна болон органическа удобренинуудые [illegible] зайлшагүй хэрэгтэй.

[illegible] хабарай тарилгын эхилтэр бүхэндэ газар тарялан эрхилэлгые гуримшуулха, нютагай эрхэ байдалда таараха, мал ажалай эрилтэнүүдые хангаха севооборотнуудые тодорхойлхо, тарилгаяа хубаарилха, хүрьhэ хамгаалха системэдэ орохо, [illegible] газараа үрэ ехэтэйгээр ашаглаха технологи [illegible] баримталдаг болохо хэрэгтэ агрономууд, бригадир, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд бүхы мэргэжэл шадабаряа элсүүлхэ байна. Тинхэдээ үйлэдбэриин эмхидхэл hайжаруулха, түрүү ажахынуудай жэшээгээр уhалагдаг газараа тусхай звенонуудта, бригадануудта даалгаха, ажахын тоосоондо оруулха, нэгэ нарядаар ажаллаха гурим үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, социалис мүрысөө шадамаргайгаар эмхидхэхэ шухала.

Эдэ бүхы хүдэлмэриие саг соонь hайн шанартайгаар хабарай тарилгые эмхитэйгээр, агротехническэ дээдэ хэмжээндэ үнгэргэхэ гээшэ районуудай партийна, совет, хүдөө ажахын органуудай, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, тарялан, сабшалан дээрэ ажалладаг бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй дэйлхы хэрэг мүн. Урдынхидал адли дээдын зургаануудай захяа заабари хүлеэгээд hууха бэшэ, харин өөhэдөө [illegible] хэлсэжэ, түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэжэ, нютагайнгаа байгаалиин, газарай хүрьhэнэй онсо илгаае, ерэхэ хабарай шэнжые харалсажа, сагай уларилай ямаршье ушарта баян ургаса абаха арга [illegible], тарилгын болзор, тэрэнэй үрэhэнэй нормо зэргые тодорхойлхо хэрэг колхоз, совхозуудай агрономууд, хүтэлбэрилэгшэдтэ даалгагдаба. Тиимэhээ нэгэ адли [illegible] байдалда хүдэлөөд, бусадhаа үлүү ехэ ургаса абаhан түрүүшүүлэй дүй дүршэлые согсолжо, тэрэниие бүхы шадабари болгохо талаар партийна организацинууд эдэбхи хэшээлээ табиха болоно.

Жэшээнь, Хурамхаанай районой hахалиин совхозой Георгий Степанович Серебренниковэй хүтэлбэрилдэг тракторно-тарялан ажалай бригада ямаршье ган гасуур [illegible] тогтуурхтай hайн ургаса абадаг. Энэ бригадада 1975 онhоо хойшо хүрьhэ хамгаалха севооборотнуудые баримталагдана, нютагай эрхэ байдалда таараhан [illegible] сортнуудай, эрхим шанартай үрэhэн хэрэглэгдэнэ. [illegible] ногоонуудые усадхахын тула сэбэр hайн паар [illegible] бэлдэдэг байна. Мүн минеральна болон органическа [illegible] удобренинуудые аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ шадана. [illegible] түрүү бригада, звенонууд район бүхэндэ бии. [illegible] дүй дүршэлhөө бодото hургаал абаха, тэндэ [illegible] бригадирнарые, звеное даагшадые суглуулжа, hуралсал [illegible] тон шухала. Энээниие партиин райкомууд, [illegible] гүйсэдкомууд ударидаха зэргэтэй.

Хабарай тарилгада бэлдэхэ хүдэлмэри шиидхэхы үедөө [illegible]. Түрүү коллективүүд трактор, машинануудаа заhабарилха хүдэлмэреэ дүүргэжэ байна. Мүнөө үедэ хаа-[illegible] трактор, машинануудай хэр зэргэ бэлдэгдээд [illegible] элиршэлхэ, мүрысэдэг ажахынуудай инженернүүд, [illegible] механизаторнууд бэе бэедээ ябалсажа, тарилгада бэлдэхэ хүдэлмэриие шалгалсаха байна.

Хабарай тарилгада бэлдэхэ, тэрэниие үнгэргэхэ хүдэлмэри КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ түрүүшын үдэрнүүдтэй тудаха байна. Тиимэhээ республикымнай колхоз, совхозуудай коммунистнууд, комсомолшууд, хүдөөгэй бүхы ажалшад хэзээ хэзээнэйхиhээ оролдосотойгоор ажаллажа, 1981 ондо тасалангай, сабшалангай баян ургаса абаха хэрэгтэ хабаа түсэеэ, шадабаряа элсүүлхэ байhаниинь дамжаггүй.

КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

БААТАР АЖАЛАЙ БАТА ИЛАЛТА

ФОТОРЕПОРТАЖ

Тойроод хабсагай шулуун хаданууд. 1974 ондо БАМ-ай барилгашад Байгалай хадануудай хормойдо буужа, тоннель малтахаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэжэ орооhэн.

Гранит шулуун хабсагай доогуур 6,7 километр тоннель, мүн транспортно-дренажна штольни малтаха даабари тоннельнэ 12-дохи, 19-дэхи, 21-дэхи отрядуудай коллективүүдтэ үгтэбэ. 1977 оной мартын 27-ной үдэр Москвагай метро барилсаhан, бэрхэ проходчик В. Р. Толстоуховай бригадын коллектив Байгалай хадануудай зүүн порталhаа тоннель малтажа эхилээ бэлэй. Харин мүнөө «БАМтоннельстрой» управлениин проходчигууд гайхамшаг амжалта туйлаба.

...Февралиин 10. Байгалай хадануудай саhан дуулгата шоохо үндэр байсанууд баатарай хуягтал наранай элшэ туяаhаа яларан толотоно. Мүнөөдэр Дабаанда хэзээ хэзээнэйхиhээ сэлмэг дулаан. «БАМтоннельстрой» управлениин хүдэлмэришэд. Байгалай тоннель малтаhан проходчигууд хүхюун дорюунууд. Ороной олон городуудhаа ерэhэн айлшадшье мүн лэ урма баяртай.

...Үдэрэй 12 сагта Социалис Ажалай Герой В. Р. Толстоухов, Ю. Д. Бордаченко гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай гэшүүд тоннель соохоо гаража ерэбэд. Үбсүүндээ улаан лентэ зүүнхэй, хүдэр дорюун хүбүүд хойно хойноhоо hубарин гаражал байна. Һүр жабхаланта хүгжэм үбэлэй агаар доhолгон, холуур зэдэлнэ. Баярай митингдэ суглараагшад халуунаар альга ташанад. Ура-а! хашхараан холуур сууряатан зэдэлнэ. Ажалай баатарнууд, гайхамшаг амжалта туйлагшад трибунада гараба.

КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой нэгэдэхи секретарь Н. И. Крючков баярай митинг нээжэ, «БАМтоннельстрой» управлениин, Буряадай участогай булта барилгашадые ажалай гайхамшаг илалтаарнь амаршалба.

— Энэ түүхэтэ үдэрые бидэ үни удаан хүлеэгээбди. Миин хүлеэгээд hуугаагүй, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа, Байгалай тоннель малтаха ажалые жэлээр урид дүүргэhэндэтнай КПСС-эй Буряадай обком, Министрнүүдэй Совет, КПСС-эй Хойто-Байгалай райком халуун баярые хүргэнэ. Байгалай тоннель малтаха ажал болзорhоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ «БАМтоннельстрой» управлениин, БАМ-ай Буряадай участогай бүхы хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд хубитаяа оруулаа. Ороноймнай олохон проектнэ институдуудай коллективүүд ехэ туhа хүргөө. Хамтын эбтэй ажал энэ илалта туйлаха арга боломжо бидэндэ олгоо. Партиин XXVI съезддэ зорюулан абаhан, уялгаяа болзорhоонь урид дүүргэhэн хүдэлмэришэдтэ алдар соло! — гэжэ Н. И. Крючковой хэлэхэдэ, нэрьемэ альга ташалган шааяшаба.

—Байгалай тоннель малтаха ажалые 1982 оной нэгэдэхи квартал соо дүүргэхэ гэhэн захиралта СССР-эй Транспортна барилгын министерство 1977 оной февраль hарада гаргаа бэлэй. «БАМтоннельстрой» управлениин хүдэлмэришэд тон эдэбхитэйгээр ажаллажа, Байгалай тоннель малтаха ажалаа нэгэ жэлээр урид дүүргэбэ. Энэ ехэ илалтаартнай таниие амаршалнаб,— гэжэ «Главметротоннельстройн» ахамад инженер С. Н. Власов барилгашадые амаршалаа.

Социалис Ажалай Герой В. Р. Толстоухов, Ю. Д. Бордаченко, В. И. Леонов болон бусад үгэ хэлэхэдээ:

—Бидэ Байгалай хадануудые сүмэ малтаабди, Хойто-Муяын хадануудые мүн лэ hэтэ малтажа, 15 километрэй тоннель саг болзортонь ашаглалгада тушаахабди,—гэжэ мэдүүлбэ.

—Байгалай тоннель малтаха ажал дүүргэгдэбэ. Тоннель бетоноор бүхэлжэ, агаар сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдые сүм тодхожо, тоннель соогуур ашаанай поезд ойрын лэ сагта ябуулхабди,—гэжэ тоннельнэ 12-дохи, 19-дэхи, 21-дэхи отрядай коллективүүд мэдүүлнэ. Эдэнэй үгэдэ найдахаар. Проходчигууд байгша ондо үшөө ехэ ажал хэхэ. Баярай митингдэ хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневтэ үшөө үндэр бүтээсэ туйлахын тула коммунис ёhоор тэмсэхэбди гэhэн рапорт эльгээбэ.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: бэрхэ проходчик бригадир Ю. Д. Бордаченко; В. Р. Толстоуховай бригадын хүдэлмэришэд ажалдаа.

Ф. ПИЛЮГИНЭЙ фото-зурагууд.

ЗОРИhОНДОО ХҮРЭНХЭЙ

Хоёр жэлэй саада тээ Слободскойн гахайн фермын коллектив район дотороо шэнэ үүсхэл гаргаа бэлэй. Тиихэдээ эхэ гахайнуудые даажа абаад харууhалдаг гахайшан бүхэн жэлэй туршада мянган поршоонхо абажа, түлжүүлхэ зорилго табиhан байгаа. Тигэжэ фермын бүхы арбан гахайшад жэлэй туршада 10 мянган поршоонхо абажа түлжүүлхэ болоно. Урзанда жэлдэ энэ зорилгодоо оройдоол хоёр гахайшан хүрөө бэлэй. Тиимэhээ фермэ дотор бүхыдөө 9 мянган поршоонхо абтаа.

Гахайшад нёдондо бүхы арга боломжоёо хаража шэнжэлээд, дутагдалнуудаа усадхаhанай удаа урдынгаа үүсхэлые дахяад hэргээжэ, бултадаа шэнэ уялгануудые абаа hэн. Һаяхан 1980 оной дүн согсолходо, фермын зургаан гахайшан тус бүрэз 1000 поршоонхо, харин дүршэлтэй хүдэлмэришэн Г. Панькова 1200 поршоонхо абажа түлжүүлээ. Тиихэдэ бүхы фермэдэнь 11.795 поршоонхо абтаhан байна.

Мүнөө Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой Слободскойн фермын гахайшад партиин XXVI съездые ажалай эрхим амжалтаар угтахын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсонхой, шэнэ уялгануудые абаад, ажаллажа байнхай. Эдэнэр арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ зорилгоёо заабол бэелүүлхэ хүсэлэнтэй. Ушарынь хадаа энэ жэлдэ район доторхи ажахынууд хоорондын гахайн комплекс ашаглалгада тушаагдажа, фермэдэнь зарим байрануудынь сүлөөрхэ ха юм.

Вл. БОРИСОВ.

ХҮНДЭМҮҮШЭ hАЙХАН ЗАНШАЛААР...

Хэжэнгэ хүрэжэ ошоходо, КПСС-эй райкомой байшангай ойро олониитын түлөөлэгшэд олоороо сугларанд байба. Литература, искусствын үдэрнүүдтэ хабаадахаяа ерэhэн айлшадтай уулзалгада зорюулhан митинг болоо. КПСС-эй райкомой секретарь Д. Б. Цыдыпов митингые нээбэ. Арадай депутадуудай Хэжэнгын районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Ю. И. Алексеев, КПСС-эй обкомой соёлой таhагые даагша В. Б. Базаров гэгшэд үгэ хэлээ. СССР-эй арадай артистка Л. П. Сахьянова, РСФСР-эй арадай артистка Ч. Г. Шанюшкина, Буряадай АССР-эй арадай поэдүүд Н. Г. Дамдинов, Ц-Д. Д. Дондокова болон бусад нүхэд улаан лентэтэй хасуурнин шэлбүүhэнэй томо гүрлөөс В. И. Ленинэй хүшөөдэ табяа.

Ленинэй орденто гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ, Х. Н. Намсараевай нэрэмжэтэ гүрэнэй буряад драмын академическэ, гүрэнэй ород драмын, кукольна театрнуудай артистнар, «Байгал» ансамблиин дуушад, хатаршад, композиторнууд, уран зохёолшод, кинопрокадай түлөөлэгшэд Литература, искусствын үдэрнүүдтэ хабаадана.

Түрүүшын үдэр районой түбэй соёлой байшан соо уран зураашадай выставкэ нээгдэбэ.

Удаань Буряадай АССР-эй литература болон искусствын үдэрнүүдэй нээгдэhэндэ зорюулагдаhан баярай үдэшэ тэндэ болобо. КПСС-эй райкомой секретарь Д. Б. Цыдыпов оролто үгэ хэлэжэ, баярай үдэшые нээгээ. КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Р. Г. Баяртуев айлшадаа амаршалха зуураа, районойнгоо экономико, соёл болбосорол тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Дайнай болон ажалай ветерануудай зүгhөө багша Б. С. Содномов, районой промышленна предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүгhөө тоhоной заводой директор А. И. Касаткин гэгшэд амаршалгын үгэ хэлээ. Хэжэнгын совхозой мелиоратор Б. Ц. Намдаков, соёлой таhагай инспектор С. Л. Михайлова гэгшэд СССР-эй арадай артистка Л. П. Сахьяновада сагаан эдеэ, Буряадай АССР-эй габьяата артист А. Н. Павленкэдэ дабhа, хилээмэ барюулба.

КПСС-эй обкомой соёлой таhагые даагша В. Б. Базаров республикынгаа литература болон искусствын хүгжэлтэ тухай хөөрэжэ үгэбэ.

Оперо болон баледэй театрай бүлэг артистнарай хүсөөр ехэ концерт болоо.

Ц. ДОНДОГОИ,
манай тусхай корр.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

«РСФСР-эй ГАБЬЯАТА МАШИНА БҮТЭЭГШЭ» ГЭhЭН ЭНГЭРТЭЭ ЗҮҮХЭ ТЭМДЭГ БИИ БОЛГОХО ТУХАЙ

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум ингэжэ тогтообо:

1. «РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн хүнүүдтэ «РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн энгэртээ зүүхэ тэмдэг бии болгохо, тэрэнэй түхэл дүрсые баталха (хабсаргагдана).

2. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1978 оной январиин 6-най Указаар баталагдан абтаhан «РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ тухай дүримэй («РСФСР-эй Верховно Соведэй ведомостьнүүд», 1978 он, № 2, статья 36) 3-дахи пунктые ингэжэ найруулха:

«РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн хүнүүдтэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Грамота, тогтоогдоhон түхэл дүрсэтэй «РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн энгэртээ зүүхэ тэмдэг барюулха.

«РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн энгэртээ зүүхэ тэмдэгые үбсүүнэйнгээ баруун талада зүүхэ.

3. Энэ Указай хэблэгдэхын урда тээ РСФСР-эй тус хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн хүнүүдтэ «РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ» гэhэн энгэртээ зүүхэ тэмдэг барюулагдаха юм гэжэ тогтоохо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва. 1981 оной февралиин 11.

РСФСР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани февралиин 11-дэ боложо, РСФСР-эй 1980 оной Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй, РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтын дүнгүүдые хаража үзэбэ. Энэ жэлэй нэгэдэхи кварталда тогтоогдоhон даабаринуудай дүүргэлтын ябаса мүн лэ шэнжэлэгдэhэн байгаа. 1981 оной түсэб болон бюджедэй дүүргэлтые хангаха хэмжээнүүд харагдаа.

КПСС-эй XXVI съездын ба партиин ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, социально-экономическа асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй захяа заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлhэнэй ашаар, мүн социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэнэй үндэhөөр арбадахи табан жэлдэ Россиин Федерациин экономическа ба эрдэм, техникын хүсэн нилээд ургаа, арад зоной байдал, соёлой хэмжээн hайжаруулагдаа гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

1979 онойхитой жэшэбэл, 1980 ондо РСФСР-эй национальна доход — 3,4 процентээр, промышленна үйлэдбэриин хэмжээн —3,1 процентээр, промышленностьда ажалай бүтээсэ 2,8 процентээр ургаа. Продукци худалдаха ба гол зүйлэй олонхи эдлэл хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэ түсэб дүүргэгдээ. Машина бүтээлгын, химическэ, нефтехимическэ ба газай промышленностиин hалбаринууд хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэhэн байна.

1980 ондо сагай уларилай хэды таарамжагүй байгаашье hаань, хүдөө ажахын бүхы продукциин хэмжээн юhэдэхи табан жэлэй дундуур хэмжээнтэй сасуулбал, дээшэлhэн байна. Илангаяа РСФСР-эй Хара хүрьhэгүй нютагуудта хүдөө ажахын үйлэдбэриин материально-техническэ үндэhэ hуури бэхижүүлэгдээ. Хүдөө ажахыда хүдэлмэри үргэнөөр ябуулhанай ашаар 9,5 миллиард түхэритэй гүрэнэй капитальна hомололгонуудай гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаа. Энэнь 1979 онойхиhоо 10 процентээр ехэ болоно.

Арад зоной байдалые улам hайжаруулха талаар хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Хүн бүхэндэ хүртэдэг бодото ашаг олзо, хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай hарын дундуур салин хүлhэн — 3,3 процентээр, колхозниигуудай ажалай түлбэри— 3 процентээр, хэрэглэмжын ниитын фонднуудhаа хүн зондо үгтэдэг нэмэлтэ түлбэринүүд болон хүнгэлэлтэнүүд — 6 процентээр, гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай розничо эд бараанай эрьесэ — 5 процентээр, хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн 7,4 процентээр ургаhан байна. Дүн хамта 60,2 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаа. Тиигэжэ 5,8 миллион шахуу хүн гэр байраяа hайжаруулха аргатай болоhон байна. Юрэнхы эрдэмэй олон тоото hургуулинууд, техническэ мэргэжэлэй училищинууд, hургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаанууд, больницанууд, поликлиникэнүүд, соёлой-ажаhуудалай бусад барилганууд ашаглалгада оруулагдаа.

Гэхэтэй хамта РСФСР-эй 1980 оной Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй, РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэдэ дутуу дунданууд тохёолдоhон байна гэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани дээрэ тэмдэглэгдэбэ. РСФСР-эй хэдэ хэдэн министерствэнүүд, албан зургаанууд, автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, арадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд зарим түсэбтэ даабаринуудые дүүргэхэдээ, гээгдэлдэ ороhон байна.

КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1980 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдhээ, тэрээн дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэhөө, «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тухай КПСС-эй ЦК-гай проект дотор табигдаhан зорилгонуудhаа уламжалан, 1980 ондо мэдээлдэнь байдаг нэгэдэлнүүдэй, предприятинуудай, барилгануудай, эмхинүүдэй ажахын ажал ябуулгын дүнгүүдые нарин наар шэнжэлхыень, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй, бүхыдөө 1981 оной түсэбые, КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха талаар РСФСР-эй ажалшадай абаhан социалис уялгануудые амжалтатайгаар дүүргэхэ арга олгохо хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет РСФСР-эй министрнүүдые, албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдые, автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдые, хизаарнууд болон областьнуудай гүйсэдхэхэ комитедүүдые, Московско болон Ленинградска городской Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдые уялгалба.

Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые нилээд ехэдхэхын, илангаяа хүн зоной дунда үргэнөөр хэрэглэгдэдэг эдлэл хэрэгсэлнүүдэй ассортимент үргэдхэхын болон шанарыень hайжаруулхын, худалдаа наймаан ба хүн зоной ажаhуудал хангалгын албанай эмхидхэлые hайжаруулхын тула нэмэлтэ арга нөөсэнүүдые бэдэржэ олохыень РСФСР-эй министерствэнүүдтэ, албан зургаанuудта, автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, арадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ даалгагдаа.

Малай үбэлжэлгые эмхи гуримтайгаар, амжалтатайгаар үнгэргэхэ, хабарай тарилгын хүдэлмэридэ түгэс hайнаар бэлдэхэ, энэ хүдэлмэриие богони болзорто агротехническэ үндэр хэмжээндэ бэелүүлхэ, газар тарялангай ба мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха талаар 1981 оной түсэбтэ даабаринуудые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ шухала гэжэ совет болон хүдөө ажахын органуудай анхарал хандуулба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев заседани дээрэ үгэ хэлээ.

(ТАСС).

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ КОМПАРТИНУУДАЙ СЪЕЗДНҮҮД

ҮНДЭР ЕХЭ ЭРИЛТЭТЭЙГЭЭР

КИЕВ. (ТАСС). Февралиин 11-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлhэн Украинын Компартиин XXVI съездэдэ хабаадагшад республикын социально-экономическа хүгжэлтын ойрын жэлнүүдэй программые хараалба. ЦК-гай болон Шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдые делегадууд зүбшөөн хэлсэнэ. Арбадахи табан жэл, манай бүхы ороной адли, республикадамнай арадай ажахын, эрдэм наукын, соёлой, ажалшадай байдалые hайжаруулгын ехэ туйлалтануудай үе болоhон байна гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Энэ талаар социалис мүрысөөн элсүүлхы шухала үүргэ дүүргэнэ.

Эмхидхэлэй ба политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ургажа байгаа хэмжээн, ажахын ба соёлой байгуулалтые партиин зүгhөө хүтэлбэрилгэ hайжаруулагдажа байна гэжэ тэмдэглэгдээ. Партийна организацинууд, совет болон хүдөө ажахын органууд энэ дүй дүршэлөөр баяжуулагдажа, ороной арадай ажахын ниитэ нэгэн комплекс дотор Украинын экономикые саашадаашье хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ арга олгоhон байна.

Үндэр ехэ эрилтэтэйгээр делегадууд ушаржа байгаа дутуу дунданууды элирүүлнэ, партийна организацинуудай хүдэлмэриин түхэл шэнжэ ба арга оноlые нарижуулан hайжаруулха, ажалша коллективүүдтэ коммунистнуудай түрүү үүргые дээшэлүүлхэ талаар дурадхалнуудые оруулна. Түсэбтэ даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ зорилготойгоор КПСС-эй XXVI съезддэ бэлэдхэлэй үедэ мүндэлhэн олониитын үүсхэлые, зохёохы эдэбхиие саашадаашье хүгжөөхэ шухала гэжэ тэмдэглэгдээ.

АНХАРАГТЫ: ТҮРҮҮ ДУЙ ДУРШЭЛ

ҺҮ ҺААЛИИН ФАБРИКА

ДООДО-ИВАЛГЫН КОМПЛЕКСЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ЭМХИДХЭЛ ТУХАИ

Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын комплекс 1976 ондо ашаглалгада оруулагдаhан юм. Эндэ 400 үнеэ үнгэдэнгүйгөөр байлгагдаад, ажалынь үргэлжэдөө оньhожолуулагдаhан.

Энэ жэлнүүдтэ республикын хүдөө ажахын туршалгын станциин эрдэмтэд тус комплексын коллективтэй нягта холбоотойгоор ажаллажа, шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай. Мүнөө үедэ эдэ бүгэдэhөө зарим тэды тобшолон хэхэеэр гээшэ.

Нэн түрүүн комплексын бүридэлые абажа харая. Энэ үйлэдбэриие ажмалтайгаар эрхилхын тула тон найдамтай технологи баримталха зуураа, тэндэ харууhалгада малые зүбөөр шэлэжэ абаха, хүдэлмэришэдые hайнаар hургаха хэрэгтэй. Тиимэhээ комплексын ашаглалгада оруулагдахаhаа бүри урид 500-гаад энэ хашарар шэлэгдэн абтаад, hайн харууhалгада табигдаhан юм. Яахадаа гэхэдэ эндэхи тиимэ ехэ анхарал хандуулагдажа hэн гэхэдэ, тэрэ үедэ республикын олонхи мэргэжэлтэд нютагай симментал үүлтэрэй үнеэдые тиимэ промышленна технологиин гуримаар харууhалжа болохогүй гэжэ хэлэсэдэг байгаа бшуу.

Нэгэ доро комплексдо ажаллаха хүнүүд hургагдаhан байна. Мүн тэндэ хүдэлхэ мэргэжэлтэд, гол хүдэлмэрилэгшэд шудалан абтаад, Новосибирскын болон Томскын областьнуудай иимэ комплексүүдтэ эльгээгдэжэ, тусхай практика гараhан байна. Машинаар үнеэ hаадаг операторнууд республикын hуралсалай комбинадта тусгаар hураhан байха юм.

Комплексын ашаглалгада оруулагдаhан түрүүшын жэлнүүдтэ олохон бэрхэшээлнүүд ушараа hэн. Технологическа гол лининүүдые шалгажа, hаадгүйгөөр хүдэлдэг болохо үедэ байрадаа малаа оруулжа захалаа hэмди. Гунжадай бэе, наhа харалсажа, секцинүүдтэ хубаарилан оруулаабди. Тэдэмнай машина, түхеэрэлгэнүүдэй шуугиянда, шэнэ гуримай эдеэлсэдэ дадажа захалаа. Илангаяа хээли ехэтэй гунжадые туталлуулхань хүшэр байгаа. Юуб гэхэдэ, тэдэниие түрүүн машинаар hааха таhалга соо оруулжа, станогто байжа hаалгаха, эдеэлхэ гуримда дадхааха хэрэгтэй байгаа бшуу. Нэгэ доро үнеэ hаадаг түхеэрэлгэеэ тааруулха, голодоhондо гараhан үнеэдые hаажа шалгаха хэрэг гараа hэн. Мүн энэ үедэ операторнуудай ажаллажа hураhан, аппаратураяа, бусад түхеэрэлгэнүүдээ ойлгожо абаhан байха юм.

Хэды иимэ ехэ бэлэдхэлэй хүдэлмэриин хэгдээшье hаа, өөhэдынгөө үдхэhэн, мүн ондоо областьнуудhаа асарhан гунжадай гурбанай нэгэ хубиhаа үлүүниинь түрүүшын жэлэй дүнгөөр гологдоhон байгаа. Эндэ дүнжэн үнеэдэй hү шэмэ, хүхэ дэлэнгэйнь тааpaca, hүеэ хэр түргэнөөр табидагынь, бэеын шэгнүүр харaада абтаhан байна.

Мүнөөшье үнеэдэй хахадhаа олонхинь комплексдо байгаха эрилтэдэ хүрэнэгүй. Түрүүшынхеэ тугаллаhан үнеэд жэлдэ 1500-haa 4500 килограмм хүрэтэр hү үгэнэ. Хоёрдохёо тугаллаха үнеэдэй гурбанай нэгэ хубиинь 450 килограммhаа бага шэмүүргэнэ.

Тиимэhээ саашадаа комплексдо табигдаха малые бүри нарин ялгажа шэлэн абаха, hайнаар түлжүүлжэ шухала гэжэ тобшолон хэлэхэ болоно.

Үнеэд үнгэдэнгүйгөөр, боксово гуримаар харуулагдана. Тэдэ хэдэн бүлэгтэ хубаарилагдажа, шэрэгэ дээрээ уялгалагданхай, тугаллаха ойртонхой ба түрэлгын отделениин, зүбөөр эдеэлүүлэн hаагдаха, мүн эмшэлгэдэ байлгагдадаг үнеэд тусгаар таhалганудта амжарлагдадаг. Тиимэhээ зуураа hаагдадаг үнеэд hаалгадахаар эгэнэгээр хилгагдахай.

Жэшээнь, hаагдадаг үнеэд 6 бүлэг болгогдонхой. Тус бүридэнь 48—64 үнеэд харууhалагдана. Шэрэгэгдэнхэй үнеэд 4 бүлэгтэ, хээли ехэтэй, түрэлгын таhагай үнеэд хоёр бүлэгтэ, тус тустаа 24 үнеэдэй байлгадаг. Тугаллаhан үнеэд 6 таhалгада байлгагдана. Тугаллаhан үнеэдые зүбөөр эдеэлүүлэн hааха нэгэ зүйлэ бии. 8—8 үнеэдэй ороходо искусственна урэжүүлгын, ветеринарна эмшэлгын таhалганууд, мүн 40 тугал байлгаха профилакторитэ.

Үнеэд тугаллахаhаа 1,5—2 hара урид hаагдахаа болижо, хүргэлэгдэгэнтэй бүлэгтэ оруулагдана. Түрэхэhөө 10 хоног урид тэдэ хээли ехэтэй үнеэдэй байрада, удаань түрэлгын таhалгада дамжуулагдана. Тугаллаhан үнеэд эндэ 7—8 үдэртэ байлгагдаад, зүбөөр эдеэлүүлэгдэн hаагдаха таhалгата ябуулагдана. Эндэ 20—30 үдэртэ харуулагдаад, hаагдадаг үнеэдэй секциин али нэгэ таhалгада оруулагдана.

Нялха тугалнууд 15—20 үдэрэй туршада ёоортоо забhартай, амарлагдаhан клеткэнүүдтэ байлгагдана. Үнеэд болгогдоhон шэлэгдэхэдэнь гунжадай комплексдо, hайн үүлтэрэй эрэ тугалнуудынь тусгаар харууhалгада байлгагдахаар үлеэгдэнэ. Бэшэниинь мяханай малай фермэдэ абаашагдана.

Комплексын малые **бүдүүн, шэмэтэ болон ногоон тэжээлээр хангахын тула** эндэ тэжээл үйлэдбэрилхэ тусхай бригада эмхидхэгдэнхэй. Тэдэндэ малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхэ ороеhото ургамалнуудые, корнеплодуудые тарихa болон ногоон конвейертэ тарилга хэхэ, мүн олон жэлэй ногоонуудые (хүсы) ургуулха газар, сабшалан даалгагданхай. Эндэhээ гол түлэб сенаж бэлэдхэгдэдэг юм. Гадна комплексдо 157 гектар hайжаруулагдаhан бэлшээри түхеэрэгдэнхэй.

Эндэхи малда сенаж, силос, талха тарянай зүйл эдюулэгдэдэг. Эдэ бүгэдэ холигдоод, худхагдаад, үдэртэ хоёр удаа үгтэдэг. Силос болон сенаж траншей coohoo ПСК-5 түхэлэй ашаалдаг түхеэрэлгээр абтаад, АВМ-1,5 агрегадай ногоо абадаг бункер руу хэгдэнэ. Мүн энээн руу хэршэгдэhэн бүдүүн тэжээл адхагдана. Энэ машина соо худхагдаhан тэжээл ТКС-6 транспортероор байра руу дамжуулагдаад, тэндэ электрын хүсөөр тэжээл тараадаг КТУ-10 агрегадта ороно. Тэрэнь байра сооhуур тэжээлэй холисо тараажа, кормушкануудсоо хэжэ үгэнэ.

Малые эдеэлүүлхэ гэшэ эгээн ажал ехэтэй хүдэлмэри лэб даа. Тиигэбэшье тэрэниие машинын, оньhон түхеэрэлгэнүүдэй хүсөөр хэгдэдэг болообди. Энэмнай оператор-тэжээлшэдэй ажалые бүтээсые нилээд дээшэлүүлэнхэй байна. Дулаан сагта малай газаа эдеэлүүлэгдэдэг. Тэжээлынь КТУ-10 машинаар тараагдажа, кормушкануудта үгтэдэг.

Үнеэд сүүдхэдээ хоёр удаа, тусхай hаалиин зал соо hаагдана. Эндэ УДЕ-8 «Ёлочка» түхэлэй агрегат тодхогдонхой. hаагдаха үнеэд уридшалан нэгэ площадка соо суглуулагдана. Тэндэhээ hаалгын таhалгада оруулагдаад, ондоо үүдээр гаргагдадаг юм. Энэ хүдэлмэриие дежурлажа байhан үхэршэн хэдэг гуримтай. Нэгэ доро 16 үнеэд оруулагдаад, hаагдадаг гээшэ. Үнеэдэй станок соо ороходоорнь, таряа талханай зүйл үгтэдэг, операторнууд хүхэ дэлэнгыень бүлеэн уhаар угаагаад, хататарнь полотенцээр аршаха зуураа, дэлэнгыень нидхэрдэг, түрүүшын дуhал hүе шобтордог. Тиигээд лэ тэрэ үнеэндээ hү hааха аппарадаа холбоно. Удаань оператор хоёрдохи үнеэгээ бэлдэжэ ороно. Иимэл гуримаар бүхы үнеэдтээ аппарадаа холбоhоной hүүлээр операторнууд hүнэй гүйсые хаража ородог. hүнэй ябасын аалидахада, оператор хүхүүрэй стаканиие нэгэ гараараа доошонь, урагшань татаха зуураа, нүгөөдэ гарааpaa дэлэнгыень нидхэрэзд, аппарадаа болюулhаар, хүхэнүүдыень хүнгэхэнөөр нидхэрээд, үнеэдээ коридор руу гаргана. Тиигээд удаадахи бүлэг үнеэдые оруулна. Энэ мэтээр комплексын бүхы үнеэд 3,5—4 часай туршада hаагдажа дүүрэдэг юм.

Түрүүшынхеэ тугаллаhан гунжадые зүбөөр эдеэлүүлэн hаахын тула УДТ-6 «Тандэм» түхэлэй тусхай агрегадууд тодхогдонхой. Түрэлгын байрада, изолятор соо байhан үнеэн юрын абаад ябажа байдаг аппарадаар hаагдадаг.

Малые уhаар хангахын тула секцинүүд соо табан үнеэндэ нэгэ авто-уhалуури хүртэхөөр тодхогдонхой. Газар дороhоо абтаhан энэ уhанай хужартайшаг байhан дээрэhээ үнеэ hаадаг аппаратурануудые, hүнэй урдадаг хоолойе угаахын тула ондоо тээhээ уhан асарагдадаг байна. Үйлэдбэридэ болон малшадай хэрэглэхэ уhан элдэб электро-түхеэрэлгэнүүдээр халаагдадаг.

Байра дулаасуулхын ба агаарынь сэбэрлэхын тула электрокотелнууд, малай байра соо электрокалорифернууд, вентиляторнууд хэрэглэгдэнэ. Комплексын электрокотёлнууд тус бүрэз 100 квт. хүсэтэйнүүд. Комплексдомнай 800 квт. хүсэтэй трансформаторна подстанци тодхогдонхой.

Байра соохи шабааhа шабхa уhаар туугдажа, забhартай шэрэм шала руу гоожожо, тэндээ сугларжа, хоёр недели соо абтангүй байжа болохо. Тэндэhээ тэрэ НШ-50 насосоор hоруулжа, байрын газаа табигдаhан ехэ амhарта руу хэгдээд, тракторaap шэрэгдэжэ, тарялан, сабшалан дээрэ зөөгдэдэг юм. Иимэ аргаар сэбэрлэгдэдэг байра зохид гэжэ сэгнэгдээ. Имагтал тэрээн руугаа тэжээлэй үлөөдэhэ оруулхагүй гэжэ оролдохо шухала болоно.

Ветеринарно-санитарна албанай тусхай блок эндэмнай бии. Мал эмшэлхэ стационар, манеж, врачай кабинет, ветеринарна аптекэ түхеэрэгдэнхэй.

Эдэ бүгэдые ахалагша ветврач ударидаха, малай бэеын элүүрые сахидаг. Эндэхи малда hэргылэмжын таригануудые, бусад хэмжээ ябуулгануудые эмшэй түсэб ёhоор хэгдэдэг. Байрнай газаhаа hайнаар хүреэлэгдэнхэй. Тиимэhээ ондоо малай хойноhоо, элдэб үбшэ хабша тэрэдэ хүрэхэ бэрхэгүй. Үшөө ниимэ комплексын үнеэдэй хүхэ эдэлгэдэ бэргүүлхэгүй, үмайн үбшэ, hэргылхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаhан байна. Юуб гэхэдэ, энэ шалтагаанhаа үнеэд гологдоhон бшуу.

Үйлэдбэриие эрхилхэ, ажалай эмхидхэл ба түлбэри тухай. Эндэхи бүхы хүдэлмэриие комплексын начальник ударидаг. Үйлэдбэриин хүдэлмэриие гүйцэлдүүлхэ ажахын хүдэлмэриие диспетчер-зоотехник эрхилдэг юм.

Малай хойноhоо операторнуудай звенонууд харууhалдаг гуримтай. Тэжээл бэлдэжэ, малда хубаарилан үгэхэ, мүн эндэ тодхогдоhон бүхы машина, түхеэрэлгэнүүдые hаадгүйгөөр хүдэлгэжэ байха уялгатай хүнүүд бии. Бүхыдөө энэ комплексдо 25 хүн ажаллана, тэдэнэрэй 19-ниинь үйлэдбэри дээрэ хүдэлнэ.

hаалишад-операторнуудаар 5 хүн ажаллана. Тэдэнэр үнеэдээ hаахаhаа гадна, hүнэй шанар дээшэлүүлхэ, үнеэ hаадаг бүхы түхеэрэлгэнүүдээ, амhартануудаа сэбэр байлгаха уялгатай. Мүн эндэ тусхай техник-урэжүүлэгшэ ажаллана.

Комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай бүтээсэ, хүдэлмэриин шанар, мэргэжэлыень дээшэлүүлхын тула ажалай түлөөhэнэй түрүү арга, гуримууд хэрэглэгдэнэ. hаалишад-операторнуудай ажалай түлөөhэн hаагдаhан hүнэй центнер бүхэнэй түлөө, hү hааха жэлэй түсэб болон үнеэн бүриhөө абтаhан hүнэй хэмжээе харалсаhан тарифай ёhоор түлэгдэдэг юм. Мүн түсэбөө үлүүлэн дүүргэhэнэй, hүнэй шанар дээшэлүүлhэнэй түлөө тэдэнэртэ нэмэлтэ түлбэри үгтэнэ. Ахалагша операторнуудай ажалай түлөөhэндэ 10 процент нэмэгдэхээр хараалагданхай.

Түсэбhөө үлүү абтаhан продукциин сэнгэй 20 процентнь, ажалай гаргашаhаа алмагдаhан мүнгэнэй 40 процентнь комплексын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ үгтэдэг. Гадна «Мал ажалай 1-дэхи классай мастер» гэhэн нэрэтэйшүүлдэ 20 процент, «Мал ажалай 2-дохи классай мастер» гэгшэдтэ 10 процентээр салин нэмэгдэнэ.

Комплексдо **зоотехническэ ехэ хүдэлмэри хэгдэдэг.** Түрүүшын үдэрhөө зоотехническэ тоо бүридхэл наринаар табигданхай, искусственна урэжүүлгэ, тэжээлэй рацион гэхэ мэтэ үдэр бүриин хиналтада абтанхай.

Үнгэрhэн үедэ энэ комплексдо эбтэй эетэй коллектив байгуулагдаа. Эндэ гол түлэб залуушуул ажаллана. Эдэнэртэ hайнаар ажаллаха, зохидоор амарха арга нүхэсэл олгогдонхой. Үйлэдбэриин гол хүдэлмэришэд неделидээ хоёр үдэр амардаг.

Энэ комплексдо тогтонижорhон үйлэдбэриин технологи зохисотой гэжэ бидэнэр тоолонобди. Имагтал үнеэдээ жэлэй дүрбэн сагта hайн шанартай, шэмэтэй, бүхы талаараа тааруулагдаhан тэжээлээр таhалгаряагүй хангаха хэрэгтэй. Илангаяа зунай сагта ногоон тэжээлээр дутаажа болохогүй. Теэд мүнөө дээрээ үнеэднай элдэб зүйлэй тэжээлээр хүсэд хангагданагүй. Энээн дээрэhээ боложо, тэдэнэй hү шэмэ проектээр хараалагдаhан хэмжээндэ хүргэгдэнэгүй. 1978 ондо комплексын үнеэн бүриhөө 2886 килограмм hүн hаагдаа hэн. Тэрээнhээ хойшонхи жэлнүүдтэ үнеэдэй hү шэмэ энэшье хэмжээндэ хүргэгдөөгүй.

Тиимэhээ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ комплексын малые элдэб зүйлэй, hайн шанартай тэжээлээр хангаха хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаха байна.

К. БАРЬЯДАЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин директор, ветеринарна эрдэмэй кандидат.

КОММУНИСТ ТУХАЙ хөөрөөн

ГОРКОМОЙ ГЭШҮҮН

ВАЛЕНТИНА Кирилловна Колмаковае «Бурятпромстрой» нэгэдэлэй 163-дахи ПМК-гай барилгашад ехэ хүндэлдэг, тэрэнэй хэhэн, бүтээhэн хүдэлмэриие угаа hайшаадаг юм. Тэрэнь аргагүй зүб, тиимэ хүниие хүндэлэнгүй яахабши.

Нүхэр Колмакова В. К. эндэхи ПМК-да наймадахи жэлээ ажаллажа байна. 18 хүнhөө бүридэhэн шэрдэдэг, сагаададаг, штукатура хэдэг мэргэжэлтэдэй бригадые тэрэ хүтэлбэрилнэ. Тус бригадые эндэхи барилгашад «Колмаковатан» гэжэ юрэнхыгөөр нэрлэдэг болошонхой. Ушарынь, тэдэнэр бүхы ПМК-гай коллективэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй манлайда ябадаг байна, тэрэнэй эхи табигшад гэхэдэ, алдуу болохогүй. Юуб гэхэдэ, социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые hара бүри согсолходо, энэ бригада ходоодоо түрүү зэргэдэ гарадаг. ажалайнь бүтээсэ хамагhаа үлүү байдаг, дунда зэргээр үдэртэ олоhон салин хүлhэнэйнь арба гаран түхэриг болодог ха юм. Илангаяа хэhэн, бүтээhэн ажалайнь шанар ходоодоо hайн гэжэ тоологдодог.

Валентина Кирилловна Колмакова бригадые хүтэлбэрлхынгөө хажуугаар өөрөө хэнhээшье дутангүй, харин бултанда жэшээ харуулан ажалладаг эхэнэр гээшэ. Энэ нүхэр үдэрэйнгөө нормые ходоодоо 10 гаран процентээр үлүүлэн дүүргэдэг. 20 дүрбэлжэн метр талмайе сагаадаха гү, али 8 дүрбэлжэн метрые шэрдэхэ, үгышье hаа, зургаан дүрбэлжэн метртэ нимгэн хабтагайхануудые (дранки) ханада хадаад, шабардаха үдэр үдэрэй нормые үлүүлэн дүүргэхэ гээшэмнай амар хэрэг бэшэ.

Валентина Кирилловнагай сагаадаhан, шэрдэhэн, шабардаhан газарта эреэн маряан юумые огто харахагүйт, бүгэдэ жэгдэ тэгшээр, сэбэр hайханаар харагдадаг шуу.

— Колмаковагай бүтээhэн хүдэлмэридэ муу юумэн ушардаггүй, бултанда жэшээ харуулан ажалладаг, hайн шанартай гэhэн сэгнэлтэтэйгээр хамаг хэhэн хүдэлмэреэ тушаадаг гуримтай. Тэрээнэйнгээ түлөө оло дахин шандашье хүртэhэн байха.— гэжэ ПМК-гай ажалай шанар шалгадаг инженер Татьяна Ивановна Андреева хөөрэнэ.

Хэhэн хүдэлмэреэ hайнаар бүтээгээд байхада, hарын салин хүлhэн ехэшье байдаг ха юм даа. Валентина Кирилловна Колмакова hара бүхэндэ дунда жэшээгээр 250—300 түхэригэй салин абана. Зарим hарануудта, илангаяа зунай үедэ, 350—370 түхэригтэ хүргэдэг юм.

— Бригадые хүтэлбэрилhэнэйнгөө түлөө 40 түхэриг hарадаа абадагби, бэшыень имагтал ажал хэжэ олодогби, — гэжэ Валентина Кирилловна КПСС-эй гэшүүнэй түлбэри тушаажа байхадаа намда хөөрөө hэн.

Валентина Кирилловна партийна организациин хүдэлмэридэ, коллективэй ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг заншалтай. Өөрынгөө бригадын гэшүүдтэ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг агитаторай даабаритай. Гадна предприятиин арадай хинагшадай нэгэн юм. Энэ нүхэр—урдашье зарлалда, мүнөөшье болоhон конференциин hунгаhан КПСС-эй Гусиноозерскын городской комитедэй гэшүүн.

Валентина Кирилловнагай залуушуулые, илангаяа hайнаар ажалладаг комсомолшуудые КПСС-эй зэргэдэ оруулха гэжэ оролдодогынь ехэ hайшаалтай. Мэнэ hаяхан өөрынгөө бригадын гэшүүн Дарима Бадмадоржиевада партиин гэшүүндэ кандидат болохынь тула рекомендаци үгөө hэн. Тиихынгээ урда тээ бригадир Даримын ажал хүдэлмэридэ hайса туhалдаг, мэдээгүй юумыень тайлбарилжа, ойлгуулжа үгэдэг байhан юм.

— Дарима шэнги залуу хүдэлмэришэд КПСС-эй гэшүүн байха ёhотой. манай парти нэн түрүүн хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай, арадай интеллигенциин парти гээшэ, —гэжэ Валентина Кирилловна хөөрэдэг.

Энэ бригадын хүтэлбэрилэгшэ эрхим ажалайнгаа түлөө Ажалай Алдар Солын III шатын орден хайрада хүртэhэн байна. Гадна оло дахин «Бурятпромстрой» нэгэдэлэй, КПСС-эй Гусиноозерскын горкомой, ПМК-гайнгаа үнэтэ бэлэгүүдээр, Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаhан байха.

Б. ШИРЕТОРОВ,
«Бурятпромстрой» нэгэдэлэй 163-дахи ПМК-гай партийна организациин секретарь.

МОСКВАҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

ҺАЙШААГДАА

Барилгын «Бурводстрой» трестын управлениин хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд хэрэглэгдээгүй арга боломжоёо элирүүлжэ, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулдаг байна. Һаяхан РСФСР-эй Мелиорациин ба уhанай ажахын министерство харьяата эмхинүүдтэ бригадна подряд болон ажалай түлбэриин түрүү аргануудые нэбтэрүүлхэ даабариин дүүргэлтын дүнгүүдые согсолон хараба. Эндэ барилгын «Бурводстрой» управлениин хүдэлмэри hайшаагдаhан байна. Ушарынь хадаа тус управлениин олохон ПМК-да ажахын тоосооной бригадануудынь томодхогдожо, жэлэй туршада горитой барилга хэдэг байба.

ОЛОНДО ҺОНИРХОГДОО

СССР-эй ВДНХ-гай хүдөө ажахын таhагай арбаад павильон соо хүдөөгэй ажалшадай социалис мүрысөөндэ түйлаhан амжалтанууд тухай дэлгэрэнгыгээр харуулагдадаг гээшэ. Мүнөө эндэхи павильонуудай нэгэндэ табигдаhан Буряадай хүдөө ажахын институдай «Байгал» учхозой түйлалтануудые харуулhан стенднүүд олоной анхарал татана. Тус ажахы hайн үүлтэрэй бухануудые түлжүүлжэ, малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байна. Павильон соо табигдаhан материалнууд сооhоо элита-рекорд классай симментал үүлтэрэй «Магнат», «Зенит», «Сатурн», «Рудник» нэрэтэй бухануудай али зэргын ашаг шэмэтэй байhыень тодорхойгоор мэдэхээр юм.

А. АЛЕНКИН.

УЗБЕГЭЙ ССР. Самаркандын «Красный двигатель» заводой партийна организациин секретарь Амритдин Бахриевич Насриевай ажалай үдэрэй минута бүхэн тоотой. Партийна хүтэлбэрилэгшын анхарха, хэхэ, бүтээхэ юумэн олон.

А. Б. Насриев энэ предприятида 16 жэлэй туршада ажаллана. Тэрэ дунда hургуули дүүргэмсээрээ эндэ ерэжэ, мүлитшын hурагшаар, hүүлээрнь токарёор хүдэлдэг, комсомол-залуушуулай бригадые хүтэлбэрилдэг байhан.

Самаркандын В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ «Красный двигатель» завод республикын промышленна томо предприятинуудай нэгэн юм. Иимэ предприятиин хүтэлбэрилэгшэ байха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ.

«Красный двигатель» заводой коллективтэ «XXVI съездэ — габшагай 26 недели» гэhэн хүдэлөөн үргэнөөр дэлгэрнэ. Арбадахи табан жэлэй туршада коллектив 77 миллион түхэригэй продукци бүтээн гаргаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Б. Насриев (дундань) социалис мүрысөөндэ түрүүлhэн механическа 4-дэхи цехэй коллективые амаршалжа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

СССР-эй ЦСУ-гай ... мэдээсэлнүүд туш...

ОРОНО... ОРООҺ... ТАРЯАНА... ҺӨӨСЭНҮҮ...

Арбай таряан хадаа ... ажабайдалда шухалын ... удха шанартай юм. Тиим... газар таряалангай ургаа... дүнгүүдээр хүн бүхэнэй hэ... хожо байдагынь ойлгосо... ааб даа.

Үнгэрhэн жэлдэ орон до... най 189,2 миллион тонно ... hо таряан хуряагдаhан ... гаа гэжэ СССР-эй ЦСУ-гай ... хан толилогдоhон мэдээ... нүүдhээ элирнэ. Энэнь ... онойхиhоо 10 миллион ... ноор үлүү ехэ байна. 19... 1980 онуудта жэлдээ ... зэргээр таряа хуряалгын ... жээн түрүүшынхеэ 200 ... лион тонноhоо дээшэ ... лоhон байгаа бшуу.

Ороной ороohо тар... нөөсэ баялигуудта. Казах... най колхоз, совхозууд ех... битаяа оруулна. Эдэнэр ... ганудаа үлүүлэн дүүрг... 16,4 миллион тонно тар... рэндэ худалдаhан ... Ставрополиин хизаарай, ... восибирскэ, Ворошиловгр... ска, Днепропетровско, ... ковска болон бусад обла... нудай ажахынууд тус... үлүүлэн дүүргээ. Волгог... ска область, Башкирай, АС... Алтайн болон Краснод... хизаарнууд, Ростовско, Кур... ска, Оренбургска, Омско ... ластьнууд гүрэндэ таряа ... худалдаhан байна.

...

МАЛЫЕ ВИТАМИНААР ДУТААХАГҮЙ

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

Адууhа мал, илангаяа үбэлэй, хабарай сагта тэжээлдэ, мүн бэедэ витаминай нөөсын хомордоходо, гиповитаминоз үбшэндэ нэрбэгдэнэ бшуу.

Тугаллаха үнеэн, хурьгалха хонин гү, али түрэхэ гахай, унагалха гүүн, мүн хуса, бүха, азарганууд, түлжүүлэгдэжэ байhан залуу мал витаминаар дуталдахадаа үбшэлдэг байна. Мал элдэб үбшэндэ нэрбэгдэхэдээ, витаминда ехэ эрилтэтэй байдаг гээшэ.

Гиповитаминоз үбшэн колхоз, совхозуудай мал ажалда экономическа горитой хохидол ушаруулна. Жэшээлбэл, иимэ үбшэндэ нэрбэгдэhэн малай ашаг шэмэ эрид доошолжо, hүн, мяхан, ноохон багаар абтана, ехэ мал олоор hубайржа, үхэнги тугал, хурьга, унага гаргана. Тэрэшэлэн иимэ малhаа абтаhан hүнэй, тоhоной, мяханай, үндэгэнэй шанар муу байдаг. Гиповитаминозоор үбшэлhэн малые удаан эмшэлжэ, ехэ гаргаша хэгдэнэ. Заримдаа hайжарангүй гарзалжа, ехэ хохидол ушаруулна.

А — гиповитаминозоор диилэнхидээ тугал, хурьган, поршоонхо, унаган үбшэлдэг байна. Ехэ мал иимэ үбшэндэ үсөөн нэрбэгдэнэ.

Үни удаан саг соо витаминаар хомордоhондоо гэхэ гү, али тэжээлдэнь каротинай үгы байхадал, энэ үбшэн дэлгэрнэ.

Малай иимэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, гэдэhэ дотортонь шархын бии болотор хэдэн недели гү, али заримдаа hарашье үнгэрдэг. Малай бэедэ «А» витаминай нөөсын дууhахада, мүн иимэ болосто эрилтэтэй болоходонь, гиповитаминоз үбшэн гэнтэ мэдэгдэжэ магадгүй. Үбшэлhэн мал эдеэ хоолhоо гарадаг, бэень hуларна, турана. Тэрэшэлэн үhэ, ноохониинь, эбэрынь үнгэ зүhөө алдадаг, арhаниинь хуурай болоно, хуурайтана. Гэдэhэ доторой үнгэрэй муудахада, тэрэнь шархаар хушагдажа, мал шэшэдэг байна.

А — гиповитаминозоор үбшэлhэн мал бултадаа адли байдаггүй, өөрын онсо илгаатай юм.

Каротингүй тэжээлээр удаан саг соо тэжээгдэhэн ехэ мал, илангаяа үнеэд А — гиповитаминоздо нэрбэгдэнэ. Иимэ үбшөөр үбшэлhэн малда кератит, дерматит бии болодог, мүн үе мүсэнь hайнаар хүдэлхэеэ болижо, эбэр, туруунь муугаар ургана, хүшэ тамирынь түргэн доошолдог.

Гадна үнеэн үхэhэн тугал гаргадаг гү, али бэеэр үлбэр hула тугал абтаад, hайнаар түлжүүлэгдэншьегүй түрүүшын үдэрнүүдтэ гарзалдаг. Үбшэлhэн үнеэдэй шуhандань каротин бага байдаг, hү, уурагайнь «А» витаминаар хомор байhаниинь элирүүлэгдэнэ.

А — гиповитаминозоор үбшэлhэн гахайнууд муугаар харадаг, дүлиирдэг, мүн бүхы бэень hалганадаг, заримдаа саа үбшэндэ дайрагдадаг байна. Арhаниинь хуурай, хуурайтаhан байха. Үбшэн гахайнууд муугаар эдеэлжэ, түргэн боргожодоггүй.

Поршоонхолхо гахайн түл удаанаар хүгжэнэ, заримдаа үхэhэн байдаг. Мүн үбшэн гахайhаа бэеэр hула, үхэhэн гү, али hохор поршоонхо гарадаг юм.

А — гиповитаминоздо гол түлэб hолоомон болон муу шанартай үбhөөр эдеэлүүлhэн хонин нэрбэгдэнэ. Үбшэнэйнгөө улам hүжэрхэдэ гэхэ гү, али хэдэн үдэрэй үнгэрөөд байхада, хониной бэень hуларжа, эдеэ хоолhоо гарадаг, шүрөэhэниинь таталдадаг байха юм. Саашадаа нюдэнэйнь хараса муудажа, хибэдэhээ хибэхээ болижо, хүндөөр амилдаг. 3—7 сүүдхын hүүлээр иимэ үбшэндэ нэрбэгдэhэн хонин үхэдэг гээшэ.

А — гиповитаминозоор үбшэлhэн морид бэеэр hула, эдеэлхээ болишоод байдаг. Үбшэн мориной туруун хоботодог, гантадаг, үе мүсэнь хабдадаг гээшэ.

А — гиповитаминозоор үбшэлhэн малые комплексноор эмшэлдэг юм. Эмшэлүүлхэ малда каротинаар элбэг тэжээл; ургуулагдаhан ногоон, хүсы үбhэн. клевер, улаан морхооб, белок — витаминтай паста, витаминтай үбhэн, ногооной гурил, сенаж, hайн шанартай силос, гидропоной аргаар ургуулагдаhан ногоон эдюулэгдэнэ. Үбшэн мал hайнаар харууhалагдаха зэргэтэй. Үбэлэй сагта үдэр бүри сэбэр агаарта ябуулжа, зундаа шэмэтэй ногоогоор элбэг бэлшээридэ адуулхада hайн.

Эмшэлхэ үедөө витаминтай препарадуудые хэрэглэхэдэ нилээд аша үрэтэй байдаг. Жэшээлбэл, витаминтай загаhанай тоhон, «А» витаминай тоhотой концентрат, аквитал—хиноин, тривитамин, дафасол, аевит болон бусад бодосууд туhатай юм.

Үхэртэ витаминтай загаhанай тоhо үдэртэ 1—2 дахин нэгэ доро 100—150 миллиграмм, эхэ гахай болон хониндо үдэрэй нэгэ дахин 50—75 миллиграмм, тугал, хурьган, унаган, поршоонходо үдэртэ хоёр удаа 15—20 милиграмм уулгаха хэрэгтэй.

«А» витаминай тоhотой концентрат үнеэндэ, мүн мориндо хэрэглэхэдээ, хоёр үдэртэ нэгэ удаа 150—300 мянган интернациональна единицын хэмжээтэйгээр тарилга хэхэ ёhотой. Эхэ гахай, хонин болон тугалда үдэр бүри 50—100 мянган интернациональна единицын хэмжээтэйгээр тарилга хэхэ заабаритай.

Венгридэ үйлэдбэрилэгдэhэн аквитал — хиноин препарадай яhала hайн байhаниинь элирүүлэгдэнхэй. Энэ препарадта 100 миллиграммда 2 миллион интернациональна единицын хэмжээнэй ретинол бии юм. Тус бодос эхэ гахайда 30—40 миллиграмм, поршоонходо 2—5 миллиграмм, тугалда 50—80 миллиграмм, хурьганда 2—4 миллиграмм хэмжүүртэйгээр нэгэ удаа уулгаха хэрэгтэй.

Дафасол уhанда хайлуулагдадаг «А», «Д3» витаминhаа бүридэhэн комплексно препарат юм. Энээниие мал бүхэндэ 0,5—1 капсулай хүртэхөөр эдюулхэдэ туhатай.

Ретинол, токоферолтой холимог аевит препарат мүн лэ аша туhатай. Энээниие тусхай заабариин ёhоор үдэр бүри малда таридаг гээшэ.

А — гиповитаминозые hэргылхын тула эхэ малдаа, буха, хуса, азаргануудта каротин элбэгтэй тэжээл үгэжэ, шэмэтэй ногоотой бэлшээридэ адуулха эрилтэ табигдадаг. Мүн ажахынуудай ветеринарна албан малай тэжээлэй шанарые таhалгаряагүй тодорхойлжо, дутагдалыень усадхахаар хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй. Тэрэшэлэн витамин элбэгтэй ургамалнуудые ехээр тариха эрилтэ ажахынгаа бусад мэргэжэлтэдэй урда табиха болоно.

Ю. ТАРНУЕВ.
Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент, ветеринарна эрдэмэй кандидат.

УЛААН ТУГ БАРЮУЛАГДАА

КПСС-эй XXVI съездые шэнэ илалтаар угтахын тула Прибайкалиин районой ажахынуудай hаалишад хоорондоо мүрысэн ажаллана. Һаяхан КПСС-эй райком, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдком болон хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райком hаалиин фермэнүүдэй коллективүүдэй дунда дэлгэрhэн мүрысөөнэй январь hарын дүнгүүдые согсолжо, эрхимлэгшэдыень тодоруулаа. Тиигэжэ 1981 оной эхин hарада hү үйлэдбэрилхэ түсэбөө 152 процент, гүрэндэ худалдаха даабаряа 144 процент дүүргэжэ, бүхы продукцияа нэгэдэхи сортоор тушааhан «Прибайльский» совхозой Ильинкын фермын коллективтэ дамжуулгын Улаан туг барюулагдаа.

Ажалай тэмсэлдэ эрхим дүн түйлаhан энэл совхозой Мостовкын hаалиин фермын коллективэй хэhэн ажал hайшаагдан тэмдэглэгдээ. Эдэнэр январь hарада үнеэн бүриhөө 259 килограмм hү haажа, бүхы продукцияа эрхим шанартайгаар гүрэндэ тушааhан байна.

Мүнөө районой hаалишад мүрысөөгөө үргэлжэлүүлhэн зандаа.

Манай корр.

Һүүлэй дүнгүүдые согсолон харахада, манай республикын ниитын адууhа мал элдэб шухала витаминуудаар дуталдаhанhаа уламжалан үбшэлнэ, ашаг шэмэнь дээшэлнэгүй, үхэл гарзада ороно гээшэ.

Үрэжэл багатай газарта таригдаhан тэжээлэй ургамалнууд витаминаар бага байдаг. Мүн үбhэ, сенаж, силос бэлэдхэхэ технологиинь хазагайруулхада, тэжээл муугаар хадагалхада, витамининь доошолдог гээшэ. Тэрэшэлэн гэдэhэ доторой үбшэндэ нэрбэгдэhэн мал витаминуудые бэедээ хүсэдөөр шэнгээжэ шададаггүй.

Тиигэжэ ниитын адууhа малай бэедэ витаминай дуталдаhанhаа уламжалан, бии болоhон үбшэниие гиповитаминоз гэжэ нэрлэдэг юм.

Ородой эрдэмтэ Н. И. Лунин витамин тухай hургаалай анха түрүүшын үндэhэ hуури табиhан гээшэ. Тэрэ 1880 ондо уридшалан багсаамжалжа хэлэхэдээ, малай рациондо белок, тоhолиг бодосууд, углевод, минеральна дабhанhаа гадна, мүнөө хүрэтэрөө үшөө мэдэгдээгүй, бэе махабадай тэнсүүритэйгээр хүгжэхэдэ шухала хэрэгтэй нэмэлтэ бодосууд бии гэжэ тэмдэглэhэн байна. Тиин 1912 ондо К. Функ энэ бодосыень витамин гэжэ нэрлээ бэлэй.

Мүнөө үедэ 50 шахуу витамин, мүн витамин элбэгтэй 100 гаран фермент элирүүлэгдэнхэй.

Витамин малай махабадта, бүхы бэедэ нилээд туhа нэмэритэй байдаг гэхэ гү, али гиповитаминоз үбшые аргалхада ёhотой hайн препарат болодог.

Соведүүдэй хүдэлмэри

ХАБА ШАДАЛААРАА ОРОЛДОНОБДИ

Малай эгээл түлэг түллэхэ, «маадайн» маараха хаһа саг одоол хүрэжэ ерэбэ гээшэ бэзэ. Энэ үедэ хүдөө нютагай малшад унаһан малгайгаа абаха туха сүлөөгүй ажаллажа, гансашье мала түллүүлхэ бэшэ, мүн һү ехээр һааха, үндэр нэмэлтэ шэгнүүр абаха гэһэн хүнгэн бэшэ зорилго бэелүүлдэг байна ха юм. Сомоноймнай Соведэй харьяата газар дээрэ байдаг «Восточные Саяны» колхоздо 150 хүн малшадаар ажаллана. Тэдэнэй гурбанай нэгэ хубинь һаалишад юм. Холын фермэ, гүүртэ ба отаронуудта ажаллагшадые дэмжэн туһалха, ажаһуудалайнь эрилтэ хэрэгсэлэмжэ худалдаа наймаанай талаар хангалгын хүдэлмэри гүйсэд һайнаар ябуулха гээшэ нютагай Соведүүдэй гол анхаралаа хандуулха хэрэг.

Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һарада үнгэргэгдэһэн ээлжээтэ сесси дээрээ малай үбэлжэлгын ябаса тухай асуудал зүбшэн хэлсээ һэмди. Тус асуудал тон шухала байһан. «Восточные Саяны» колхоз мал ажалай продуктнуудые абаха ба гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбые дүүргэжэ шадаагүй. Энэ хадаа сомоной Соведэйшье хүдэлмэриин ехэхэн дутагдал байгаа бшуу.

Ушар иимэһээ мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ болон худалдалга дээшэлүүлхын тула ямар хэмжээ абаха тухайгаа тодорхойгоор зүбшэн хэлсэбэбди. Колхозой адууһа малда нёдондо жэлэйхидэ орходоо үбһэ тэжээл багаар бэлэдхэгдэһэн юм. Сагай уларил эндэ ехэ нүлөө үзүүлээ. Энээнние хараада абажа, Соведэйнгээ харьяата газар дээрэ байһан бүхы организацинууд, эмхи зургаанууд болон һургуулинуудта Хоймороймнай намаг талада хагда сабшаха, мүн тойроод байһан ой модон соогоо нарһанай шэлбүүһэ бэлэдхэхэ түсэб хүргэһэн байнабди. Энэ түсэбнай бэелүүлэгдэнэ.

Гадна колхозой бүхы табан һү һаалиин фермэ дээрэ гурбаад хүнһөө бүридэһэн депутадуудай постнуудые байгуулаабди. Тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдөөр эдэбхитэй депутадууд Г. Д. Митрикова, Д-Д. Н. Байдаев, Г. Н. Дёмина, Ц. Г. Ханхаева, Л. Б. Бодонцоева гэгшэдые томилообди. Эдэ постнууд мүнөө үедэ өөһэд өөһэдынгөө фермэнүүдтэ тэжээл хэр гамтайгаар, хэр буйлууһагдажа үгтэнэб гэжэ харана, малшадай ажалай журам хинан шалгана, түсэб болон уялгануудай дүүргэлтые хангана. Тобшолон хэлэхэдэ, сомоной Соведэй сессии дээрэ абтаһан шиидхэбэринүүдэй хэр дүүргэгдэжэ байһые депутадуудай хинан хаража байдаг.

Фермэнүүдэй дэргэдэ байгуулагдаһан депутадуудай постнуудай хүдэлмэриие сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ хүтэлбэрилдэг. Мүн эдэ постнуудай ябуулдаг ажал хүдэлмэриие зүбшэн хэлсэжэ, зүб тээшэнь шэглүүлжэ байхын тула гүйсэдкомдоо 3 хүнһөө бүридэһэн тусхай комисси байгуулаабди. Тэрэнэй тоодо намһаа гадна сомсоведэймнай гүйсэдкомой секретарь В. Ш. Сыремпилова, депутат Б. Д. Зомонов гэгшэд ороно.

Ниитын малай үбэлжэлгын харюусалгатай энэ үедэ сомоной Соведэй хүдөө ажахын талаар саг үргэлжын комисси гол үүргэ дүүргэхэ ёһотой бшуу. Тус комиссиие зоотехник И. Ж. Хартохоев хүтэлбэрилдэг юм. Комиссидань 5 депутат ороно. Энэ комисси мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлхэ талаар хараалһан хэмжээ ябуулгануудай түсэб табинхай. Ажал хүдэлмэридэнь гараһан дутагдалнуудые саг дарыдань усадхахын тула хирэ-хирэ болоод, тэдэнэй тоосооень шагнанабди.

Малшадай туха сүлөөгүй ажаллажа байха үедэ тэдэнние һайнаар хангаха гээшэ тон шухала ааб даа. Энээнние Соведүүд хүтэлбэрилдэг ха юм. Бидэ малай үбэлжэлгын эхин багаар гүйсэдкомойнгоо заседани дээрэ малшадые комплексно гуримаар хангаха түсэб баталан абаа һэмди. Тэрэ түсэб доторoo Хоймороймнай сельпогой, Хоймороймнай участково больницын, Толтын соёлой байшангай, Таһархайн, Таалын болон Галбын хүдөөгэй клубуудай, мүн бүхы библиотекэнүүдэйнгээ хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө малай фермэнүүдые хангаха үдэр тодорхойлжо, тусхай график табяа һэмди. Мүн һургуулинуудай коллективүүдтэшье малшадые хангаха даабари үгтөө.

Мүнөө хараад үзэхэдэ, худалдаа наймаанай талаар хангалга яһала һайжараа. Хоймороймнай сельпогой автолавка түсэбөө ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Гэбэшье заримдаа баазада захил хэгдэһэн эд бараанай байдаггүй дээрэһээ малшадые хүсэдөөр хангаха шадагдаагүй. Манай эмшэд четверг бүхэндэ малшадые шалгана. Теэд заримдаа транспортын дуталдаһан дээрэһээ ошонгүй байшаха ушар гарадаг. Сөөлшөөдлэй һанаһанда хүрэхөөр арашье ажаллангүй. Энэ талаар хэмжээ абажа байнхабди.

Январь һарын һүүл багаар манай сомоной Соведэй гүйсэдкомой малшадые комплексно гуримаар хангаха хэрэгые хэр зэргээр хүтэлбэрилжэ байһан тухай асуудал КПСС-эй Түнхэнэй районной бюрогой заседани дээрэ хэлэлдэгдээ, алдуу эндүүгэмнай заагдаа, саашанхи зорилгонуудые үзэн харуулаа. Мүнөө бидэ эдэ дутагдалнуудаа усадхаха талаар ехэхэн ажал ябуулнабди.

КПСС-эй ээлжээтэ XXVI съездын нээгдэхэ үдэр дүтэлбэ. Энэ ехэ түүхэтэ үйлэ хэрэгые ажалай эрхим бэлэгтэйгээр угтахын тула манай сомоной Соведэй ажалшад, Бэшүүрэй районой Кировскын, Хурамханаай районой Уланханай сомоной Соведэй ажалшадай хэшээрээ социалис мүрысөөндэ оролсон, бүхы хаба шадалаараа ажаллажа байна. Социалис үүлгын ёһоор, манай малшад хоёр һарынгаа түсэбые энэ түүхэтэ үдэр хүрэтэр дүүргэхэ юм.

Д. ЗАМБАЛОВ,
Түнхэнэй районой Толтын сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

НЮТАГТАА ХҮНДЭТЭНЭЙ НЭГЭН

Манай үеын хүн

Үндэр шулуун хадануудай дунда оршодог Шараа нютагай Холморлон горхоной хойто бэедэ Света басаган балшар бага наһаяа үнгэргөө бэлэй. Тэрэ Улаан-Үдын медицинскэ училищи амжалтатай дүүргээд, хоёр жэл хүдэлһэнэй һүүлээр институтда ороһон намтартай.

Буряад ороной холын Аха нютагай малшанай басаганай медицинскэ институтда абтахадань, нютагайхи хүн зон өөрын докторгүй болохомнай гэжэ ехэтэ баярлан, Новосибирск мордоходонь һайнаар үдэшэ хүсэжэ бэлэй.

Светлана ехэ, эсэгэе эртэ алдаһан дуран хүүгэй врач болохо хүсэлөө ходо дэмжэдэг байһан дүүрынь, эгэ эзэдэ дүнгэлсэ, эсэ бэедэ туһаласан, һургуули бударанһа таһаранги, хүн бөолжол ябаад һэн.

Светлана Мангадаева институт эрхимээр түгэсэд, түрэл Ахаяа бусажа ерээ һэн. Теэд тэрэмнай тус районой түрүүшын врач бэшэ һааб даа. Тиигэжэ бодохо болоо һаа, буруу. Аха нютагһаа урган гараһан, хургандаа домтой докторнууд республика доторнай яһалашье олоор тоологдохо байха. Жэшээлхэдэ, Р. Б. Цыденов Улаан-Үдын Железнодорожно районой больницада ахамад врачаар, М. Д. Сындеева мяха-консервын комбинадай больницада ахамад врачай орлогшоор, Н. Б. Сымбелова Загарайн райондо, В. С. Дарбакова — республиканска больницада амжалтатай һайнаар хүдэлнэд.

Тиихэдэ манай Светлана Жаповна түрэл һайхан нютагтаа дуратай тула нүхэд соогоо эршэ эрмэлзэлтэйгээр, үнэн зүрхэнһөө оролдон хүдэлжэ ябана. Хэнэйшье мэдэһээр, Ахын район республикын эгээл холо, хада хабсагайн орондо оршодог район гээшэ ааб даа. Саяан уулын хабшал соогуур ажаһуудаг нютаг хүнүүдэй, тэндэ хүдэлдэг геологууд ба горнягуудай гэр бүлынхидэй бэеын элүүр энхые шалгажа, манай доктор Зүүн-Саянанай хэдэн нютагуудта ошодог юм. Тиихэдэ эгээлэй малшад ямар газарнуудта ошожо зуһадаг, үбэлжэдэг гээшэо? Аха нютагаар ябажа үзөөгүй хүнэй энээнние тухайлхаһые эрхэтэй ааб даа. Хара багаһаа хойшо онсо өөр түрэл байгаалидаа дадашаһан, мори унаад гү, али ябагаараа хабсагайе аһалгааса тоохогүй, ан гүрөөлһэшье харабал, айжа тэдэхэгүй нютагай басаган Светлана аргагүй эхэ үүргэ дүүргэдэг юм. Тиимэһээл малшан, механизатор бүхэн ажалша халуун альгаа дэлгэн, урма баяртайгаар врач Мангадаевае угтана бшуу. Теэд тиимэшье байгуу. Хүн зоной бэеын элүүр энхые сахин хамгаалха гэшэ гүрэн түрын удха шанартай, харюусалга ехэтэй, хүндэтэйшье хэрэг ха юм. Ажалша хүниие үдэжөөнгүй, маргаа һаань, тэрэ дары туһаламжа үзүүлхэ, һэргылэмжэлхэ гэхэ мэтэ эрилтэнүүд үйлдбэрине ашаг үрэ ехэтэй болгохо, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ асуудалнуудта сэхэ нүлөөлнэ бшуу.

«Холын малшад үдэр, һүниие мэдэнгүй, адууһа малдаа һанаагаа табижа, бага зэргэ үбшэлхэдөө, тэрэнээ хэрэгсээнгүй ябажа, хойнонь ороно, — гэжэ Светлана Жаповна хөөрэжэ байгаа һэн. Харин тиихэдэ хадын хүнүүд хатуу, хүдэр, бүхэриг юм гэжэ олонхинь хэлсэхэ. Үнэхөөрөөшье, наһан соогоо үбдэхэ гээшые мэдээ үзөөгүй үбгэд, хүгшэд Ахада яһалашье ушардаг. Жэшээлхэдэ, малшан Соном-Жап Хайдаковые үбдөө гэжэ хэншье дуулаагүй байха. Энэ үбгэнэй ажамидаралаар һонирхожо, гэртэнь сугтаа хэды хоноошье һэм. Ная наһандаа дүхэжэ ябабашье, тэрэ үбэлэй янгинама хүйтэндэ самсагүйгөөр газаашаа гаража, һэрюусээд ерэдэг байгаа һэн. Туранхай бэетэй, хүнгэнөөр хубсалһан энэ үбгэжөөл хүбүүдтэеэ хамта мүнөөшье хүрэтэр мал адуулалсажа ябана. Тэрэнэй элүүр энхэ, хүнгэн солбон ябаһанай «нюусаар» һонирхоходомни: «Би үдэр бүри, заримдаа хэды дахиншье болоо юм бэзэ, хада уула махадагби. Хүйтэн, халууниие үзөөб, тээд үбдэжэ, хэбтэжэ үзөөгүйб. Намайе үбшэн дилэлэгүй, би үбшэнтэй тэмсэдэгби», — гэжэ Соном-Жап харюусаа бэлэй.

Иимэ хүнүүдэй ажабайдалые гансаа би һонирхоо бэшэб. Эдэнэр булгана жэшээ болодог, болохошье ёһотой. Светлана Жаповна залуушуулые иимээр, Соном-Жап Хайдаков шэнгеэр, бэеэ һориохо, хүмүүжүүлхэнь дүрыхдаа. Ахын малшад бултадаа шахуу шинагаг, һайн бэетэй, хүдэр зон гэжэ һаа, алдуу болохогүй. Тэдэнэр гэртэ һууха байха зангүй юм. Эртэ урдаһаа нүүдэл һуудалтай, хура бороо, һалхи шуурга хамаагүй ябадаг гараагаа эрхэ байдалда гаргаагүй заримдаа ёһотой хатаршалта гаргаха ушаршье тохёолдодог. Нэгэтэ больницада хэбтэжэ байтарни, баабгайда бажууглаһан хүниие асаргаад ерэбэ. Баабгай тэрэнэй толгойн арһа хуулаад, үрөөһэн нюдыень һалгаагаад байна. Энэ шанга тулалдаанай үедэ баабгайн ама руу гараа хээд, хэлэнэйнь узуураар шангаар бажууха зуураа, нүгөөдэ гараараа халмаандаа байһан зуруул гаргажа, хагданда гал аһааханань, баабгайнь айһандаа мэдээ алдажа, түргэн мултаржа харайшоо гэхэ. Тиимэ ехэ шархатай, мэдээтэй мэдээгүй хүниие манай врач Светлана Жаповна баһал аргалжа, хүл дээрэнь гаргаһан юм. Иимэрхүү ушарнууд ходо тохёолдожо байдаг бэшэ ааб даа. Теэд манай эндэхи малшад аргагүй һэргэлэн ябадаг. Тиимэ һэн туладань нютагай врачнууд, илангаяа С. Ж. Мангадаева үбэл зуниие илгангүй, малшадта үргэлжэ ошоно, элүүр энхэ байхынь тула үнэн зүрхэнһөө оролдоно.

...Газаа ехэ хүйтэншье бэшэ аад, һулахан һалхин хааяанһаашьеб үлеэнэ. Үндэр, нарин бэетэй Светлана Жаповна Мангадаева тосхоной гудамжаар яаралтай гэшхэлнэ. Сохом хэн нэгэнэй дуудалгаар түргэн туһаламжа үзүүлхэеэ ябана гэжэ ойлгоходоо, «ямар амар заяа үзэхэгүй хүн гээшэб даа, өөрөөл мэндэ ябаһай даа» гэһэн хүсэл табиха дуран хүрэдэг.

Д. ДУГАРОВ,
журналист,
дайнай ветеран.

КПСС-эй XXVI съездые угтуулан

ТҮЛИШЫН-ЭЛШЭ ХҮСЭНЭЙ КОМПЛЕКСЫН МҮНӨӨНЭЙ БА ЕРЭЭДҮЙН БАЙДАЛ

Советскэ Союз — өөрын-е түлишын-элшэ хүсэнэй ра нөөсэнүүдэй ашаар арангаа ажахые хүгжөөдэг лхэй дээрэхи ори ганса индстриальна томо гүрэн мүн. лхэй дээрэ үйлэдбэрилэгдэг эдэ нөөсэнүүдэй талай нэгэ шахуу хубинь манай орондо хүртэдэг. Мүнөө нь хоёр миллиард тоноо дээшэ условно түли- болоно. Далаад онуудай эйхидэ орходоо, энэмнай, айлхада, нэгэ хахад да ехэ бшуу. Дэлхэйе долгожо байгаа элшэ хүсэй кризисэй оршон байдал совет экономикын түлиын-элшэ хүсэнэй һалоануудай урагшаа тэгүүл ургалта илангаяа һүрөөр харагдаха юм.

Мүнөө СССР-эй түлишын-элшэ хүсэнэй комплексын дэл иимэ байна: нефть конденсат хэрэглэмжын процентые хангана, байлиин газ — 25 процентые, нүүрһэн — баһал 25, дерна элшэ хүсэн — 1 процентые, уһанай хүсэн — 3 процентые, түлишын ба элшэ хүсэнэй бусад зүйлнүүд торф, сланец, геотермальупан гэхэ мэтэ) — 3 процентые хангана.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй» проект дотор түлишын-элшэ хүсэнэй баазын һуурине хүгжөөхэ болон тэрэнэй бүридэлдэ тусэй хубилалта хэхэ үргэн ехэ программа үгтэнхэй.

Электрын элшэ хүсэн. Манай орон дотор һүүлшын үгэрһэн табан жэлэй турша электростанцинуудай хүсэн 2,3 дахин ехэ болоо. 1980 ондо 1300 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдөө һэн. «Гол шэглэлнүүдэй» проект дотор 1985 ондо электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые 1550—1600 миллиард киловатт-часта хүргэхэ гэжэ хараалагдана.

Арбадахи табан жэлэй турша атомай элшэ хүсые, илангаяа олон томо городуудтай, промышленна предприятинуудтай аад, элшэ хүсэнэй арга нөөсын талаар утамаг оронойимнай Европодохи хубида хүгжөөхын тула бага бэшэ юумэн хэгдэ. Мүнөө Ленинградска, Курска, Армениин, Кольско болон бусад атомна электростанцинууд хүдэлжэ байна. Тэдэнэр орон дотор үйлэдбэрилэгдэдэг бүхы электрын элшэ хүсэнэй 5 шахуу процентыень үгэдэг юм. Элшэ хүсэнэй талаар совет элитэ эрдэмтэ академик Михаил Стыриковичой тоолодогоор ёһоор, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэдэ арбан жэл үнгэрөөд байхада, атомна электростанцинуудай ээлжэ хуби 20—25 процентдо хүрэхэ байха. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй үедэ атомна станцинуудта 220 — 225 миллиард киловатт-час үйлэдбэрилэгдэхэ юм. 1979 ондо 55 миллиард киловатт-час элшэ хүсэн абтаһан байгаа. Атомна электростанцинуудта 24—25 миллион киловатт шэнэ хүсэн ашаглагдажа байна. Тэрээнтэй нэгэн доро түргэн нейтронууд дээрэ хүдэлдэг реакторнуудые ашаглахын, дулаанай элшэ хүсэ үйлэдбэрилхын тулада ядерна түлишэ хэрэглэхэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэнэ.

Социалис байгуулалтын бүхы жэлнүүдтэ дулаа үгэдэг элшэ хүсэн электрын хүсэнэй үндэһэ һууринь болоо бэлэй. Оронойимнай зүүн зүгтэхи Канско-Ачинска болоод, Экибастузай нүүрһэ хэрэглэдэг тепловой станцинуудай барилга арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хурдан түргэнөөр бэелүүлэгдэхэ байна. Түлишэ малтан абахын ба электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхын тула байгуулагдажа байгаа Канско-Ачинска түлишын-элшэ хүсэнэй комплексдо (КАТЭК) адли тиимэ комплекс гансашье орон доторнай бэшэ, мүн бүхы дэлхэй дээрэ үгы юм. Тус тустаа 6,4 миллион киловатт хүсэтэй хэдэн тепловой станцинууд ба жэл бүри 60 миллион тонно түлишэ малтан абаха нүүрһэнэй уурхайнууд эндэ байгуулагдахаар хараалагдана. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй үедэ Березовско 1-дэхи ГРЭС-ые түлишөөр хангаха Березовско нүүрһэнэй уурхайн түрүүшын ээлжээнүүд ашаглалгада оруулагдаха байна. Энэ ГРЭС-эй түрүүшын хүсэн 1983 ондо тушаагдахаар хараалагданхай.

Оронойимнай 900 гаран электростанцииие хабаадуулдаг нэгэдэмэл элшэ хүсэнэй системые бүри саашадань хүгжөөхэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ. Ороной зүүн зүгһөө элшэ хүсэ ябуулхын тулада тон ехэ хүсэтэй электрын элшэ хүсэ дамжуулха (1150 киловатт переменнэ ба 1500 киловатт постоянно тогой) тон шухаг лини ашаглалгада оруулха гэжэ «Гол шэглэлнүүдэй» проектээр хараалагдана.

Нефть. Советскэ Союз — дэлхэй дээрэ тон ехэ нефть үйлэдбэрилэгшэ. 1985 ондо газай конденсадтай нефть малтан абалгые 620—650 миллион тоннодо хүргэхэ гэжэ түсэблэнэ. Баруун Сибириин районуудта (үнгэрһэн табан жэлэй турша соо малтан абалгань 2,1 дахин дээшэлээ), Казахай ССР-эй ба ороной Европодохи хубиин хойто зүгтэ нефть малтан абадаг промышленность бүри түргэнөөр хүгжөөгдэхэ байна.

Һүүлшын 15 жэлэй туршада нефть абалга (газай конденсат оруулалсан) орон доторнай хоёр хахад дахин ехэ болоо. Баруун Сибирь оронимнай түлишын-элшэ хүсэнэй гол үндэһэ һууринь болонхой бшуу. Эндэ нефть тон орео хүндэ эрхэ байдалда, «хуурай газарай» тон бага намаг налхи соо малтан абтана. Баруун Сибирьтэ түрүүшын миллион тонно 1965 ондо абтаһан гэхэ. Харин 1980 ондо энэ район 300 миллионһоо үлүүтэй тонно нефть үгөө гэхэ гү, али бүхы Союз соо малтан абтадагай хахадһаа ехэнхиие үгөө һэн.

Газ. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ ороной түлишын-элшэ хүсэнэй тэнсүүриин проектдэ совет эрдэмтэдэй хэдэн технико-экономическа тоосоон хадаа газые хурдан түргэнөөр абалгые нилээд ехэдхэхэ ябадалай экономическа үндэһэ баримтатай байһые үнэншэмөөр гэршэлэн харуулаа. Иимэ хараа бодол «Гол шэглэлнүүдэй» проект дотор тодоор элирхэйлэгдэнхэй. 1985 ондо байгаалиин газ абалгые 600—640 миллиард кубометртэ хүргэхөөр түсэблэгдэнэ. 1980 ондо 435 миллиард кубометр газ абтаһан байгаа. Түлишын энэ зүйлые абаха гол газарынь Баруун Сибирь байһан зандаа үлэхэ. Тэндэ совет газай гурбадахи кубометр бүхэн мүнөө абтадаг гээшэ. Үнгэрһэн табан жэлэй турша соо энэ нютагта газ абалга 4,3 дахин ургаһан байна. Энэ һалбариие эршэ түгэлдэрөөр хүгжөөлгэ СССР-эй түлишын-элшэ хүсэнэй тэнсүүридэ газай ээлдэг хубиие горитойгоор ехэ болгохоһоо гадна, арадай ажахын улам ургажа байгаа хэрэглэмжые хангаад, тэрэниие гадаадын оронуудта бүри ехээр худалдаха арга олгохо юм.

Нүүрһэн. Нүүрһэ малтан абалгаар манай орон дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һуури аяар хори гаран жэлэй туршада батаар эзэлжэ ябана. 1985 ондо 770—800 миллион тонно малтан абаха гэжэ түсэблэгдэнэ. Нүүрһэ эгээл ашаг үрэтэй нээмэл аргаар, илангаяа зүүн зүгэй районуудта малтан абалга обуу түргөөр хүгжөөгдэхэ байна. Ашагта малтамалнуудые абадаг хүсэ ехэтэй техникээр зэбсэгжэһэн уурхайнууд мүнөө орон дотор бүхы дээрээ абтадаг нүүрһэнэй гурбанай нэгэ хубиһаа ехые үгэдэг юм.

Манай орон дэлхэй дээрэ элшэ хүсэнэй нэгэдэмэл элшэ хүсэнэй системэтэй, газар ... нэгэдэмэл системэтэй юм. Эдэ системэнүүд бүри нэгэдэхи табан жэлдэ улам саашадаа хүгжөөгдэхэ байна. Тиихэдээ тэдэнэй бата найдамтай байлгые дээшэлүүлхэдэ ехэ анхарал хандуулагдана. Түлишэ ба элшэ хүсые централизованно гуримаар хубаарилга хадаа хэрэглэгшэдые элдэб янзын гэнтын ушаралнуудта оруулдаггүй, элшэ хүсөө зүбөөр хубаарилха арга олгодог, усалталгын болоо һаань, тэрэ дары аргыень олгуулдаг.

Иимэрхүү нэгэдэмэл системэнүүд оосад ушар баримтануудай хажуугаар (жэшээлхэдэ, электрын ба дулаа үгэдэг элшэ хүсэ тааралдуулан үйлэдбэрилгэ) СССР-тэ түлишын-элшэ хүсэнэй арга нөөсэнүүдые ашатуһатайгаар хэрэглэлгын коэффициентые 43 процентдэ хүргэхэ арга олгоо («юрэнхы дэлгүүрэй» оронуудта 30-һаа ошшыха үлүүгэйхэн болодог).

Түлишэ һүүлэй жэлнүүдтэ оронойимнай зүүн зүгтэ ехээр абтадаг, зүгөөр геологиин ба сагай уларилай талаар орео хүндэ эрхэ байдалтай районуудта абтадаг болонхой. Тэрэнэй эсэстэ үнгэрһэн арбан жэлэй турша соо нефть абалгын өөрынь үнэ 1,6 дахин, газайхи — хоёр дахин шахуу ехэ болоо.

Элшэ хүсэнэй арга нөөсые эд хэрэглэгшэдэй районуудта дамжуулан ябуулгын гаргаша нилээд дээшэлээ. Эд хэрэглэгшэд оронойимнай Европодохи хубида байдаг юм. Энээгээр лэ түлишын ба элшэ хүсэнэй оптово сэнгэй дээшэлһэниинь тайлбарилагдана.

Мүнөө орон доторнай 190 миллион хүн ажаһуудалай хэрэглэмжэдэ байгаалиин ба шэнгэн газ хэрэглэдэг байна. Хоёр мянга шахуу город, городой түхэлэй гурбан мянган тойрон тосхон ба хүдөөгэй 140 мянган һуурин газтай болонхой. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй эсэс багта эдэ тоонууд бүри ехэ болохо юм.

Олег ЛАЙНЕ.
АПН-эй экономическа шэнжэлэгшэ.

ГДР. Нефть буйлуулдаг «Шведт» комбинадай коллектив СЕПГ-гэй X съездэ бэлэдхэлэй тэмдэг доро республикын ажалшадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлхэ ёһоороо эзэлнэ. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар нөөсэ арга боломжонууд предприятида үргэнөөр дэлгэрнэ. «Үсөөн хүн — ехэ продукци үгэхэ» гэһэн хүдэлөөн эндэ үргэнөөр дэлгэрнэ. Үйлэдбэриие шэнээр эмхидхэһэнэй, хүтэлбэрилгын аппарат үсөөрүүлһэнэй ашаар эндэ хүнүүдэй хүдэлдэг тоо үсөөрһэн байна. Хүдэлмэришэд нефть буйлуулха шэнэ хоёр түхеэрэлгэ дээрэ хүдэлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: предприятиин газар дээрэ бодхоогдоһон үйлэдбэриин шэнэ объектнүүдэй нэгэн.

АДН—ТАСС-ай фото.

• ТАСС • АПН •

ХИЛЫН СААНАҺАА

ОСВ-2 ТУХАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭ

А. КОКСЫН СТАТЬЯ

НЬЮ-ЙОРК. Америкын мэдээжэ публицист, зүүн ба баруун оронуудай үгэеэ ойлголсолго туйлаха американ комитет гэжэ ниитын нүлөө ехэтэй эмхиин политическэ консультант Артур Кокс «Нью-Йорк таймс» газетэдэ статья гаргуулаа. ОСВ-2 тухай договор тушаа США-гай шэнэ захиргаанай хандасые тэрээн дотороо үндэһэ баримтатайгаар шүүмжэлбэ.

«Ядерна зэбсэгүүдые хороолгодо туһа багаар хүргэхэ» гэһэнщүүгээр ОСВ-2 тухай договорые президент Рейган шүүмжэлнэ гэжэ тэрэ бэшэнэ.

Хоёр ороной ядерна зэбсэгүүдые горитойгоор хорооhо ябадал туйлаха гэжэ СССР үнинһөө хойшо эрмэлзэдэг гэжэ, энээнтэй дашарамдуулан А. Кокс тэмдэглэнэ. «Стратегическэ зэбсэгүүдые горитойгоор хороолгые Советскэ Союз буруушаадаг» гэһэнщүүгээр хэлэдэгынь «ОСВ тушаа шал худал шашалдаануудай нэгэн болоно» гэжэ статьягай автор нэрлэнэ.

«Президентын тушаал даажа ороһоной һүүлээр удангүй, 1977 оной мартда Дж. Картерай Москва эльгээһэй, ОСВ тухай «түгэс бүрин» дурадхал гэдэгые абахаяа ородуудай арсаһанай һүүлээр тиимэ худал үгэ хүүр гараһан юм. Тэрэ дурадхалынь зэбсэгүүдые нилээд горитойгоор хороохо гэһэн дээрэһээ бэшэ, харин гансал Холбоото Штадуудта ашатай туһатай байхаар хараалагдаһан ушарһаа буруушаагдаһан байха гэжэ А. Кокс тусхайлан тэмдэглэнэ. Тиимэл хадань Картерай дурадхалые Советскэ Союзай тэрэ дары буруушааһаниинь гайхалгүй» гэжэ А. Кокс тэмдэглэбэ.

«США-гай дурадхал гансал өөрынгөө бүлэю болохо талые үндэһэ болгоһон байгаа. Тиимэһээ Советскэ Союз тэрэниие хөөрэлдөөнүүдэй эшэ оолгохооршье хаража үзөөгүй юм» гэжэ А. Кокс саашадаа тэмдэглэнэ.

«Гэхэ зуура таарамжатай үндэһэ һуури дээрэ ядерна зэбсэг горитойгоор хороолгые шухалада тоолоноб гэжэ Советскэ Союз эли тодоор мэдүүлһэн байгаа. Тиихэдэ президент Л. И. Брежнев 1979 оной июниин 18-да ОСВ-2 тухай договорто гар табиһан, тэрэшэлэн стратегическэ зэбсэгүүдые хизаарлаха асуудалаар саашадаа хэгдэхэ хөөрэлдөөнүүдэй гол ёһонууд ба гол шэглэлнүүд тухай хамтын мэдүүлгэдэ гар табиһан юм. Тэрэ мэдүүлгэнь «тэнсүү ба адли аюулгүй байлгын гол ёһонтон» зохилдуулан, хөөрэлдөөнүүдые хэхээр хараална. Хөөрэлдөөнүүдэй шэнэ шатада иимэ уг зорилгонууд мэдүүлгэ дотор тодорхойлон хараалагдана гэбэл: «1). стратегическэ добтолхы зэбсэгүүдэй тоое эли бодо ба горитойгоор хороохо; 2). стратегическэ доотолхы зэбсэгүүдые шанарай талаарнь хизаарлаха, тэрэ тоодо шэнэ түхэлэй стратегическэ доотолхы зэбсэгүүдые бүтээлгэ, туршалга ба тодхолгодо бии байгаа стратегическэ добтолхы зэбсэгүүдые шэнэдхэн һэльбэлгэдэ хизаарлалтануудые хэхэ».

«Оборонын министр байһан Г. Браунай мэдэрһэнэй ёһоор, хоёр ороной стратегическэ хүсэнүүд тэнсүүшэг болонхой. Тиимэһээ тэдэниие горитойгоор хороохо арга боломжо мүнөө бии байна. Гэхэ зуура, ядерна зэбсэгүүдэй саашадаа олоор бүтээгдэһэнэй һүүлээр иимэ арга боломжо олдохогүй» гэжэ статья дотор хэлэгдэнэ.

ОСВ тухай договор баталагдабал, «Холбоото Штадуудай аюулгүй байдалые нилээд бэхижүүлхэ, тиихэтэеэ хамта олон арбаад миллиард доллар алмаха арга олгохо һэн» гэжэ Артур Кокс түгэсхэл доторoo тусхайлан тэмдэглэбэ.

ПНР-эй СЕЙМЭЙ СЕССИ

ВАРШАВА. ПНР-эй Сеймэй сесси эндэ нээгдээ. Депутадууд 1981 оной арадай ажахы ба гүрэнэй бюджет тухай хуулиин проектые зүбшэн хэлсэнэ.

Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин, Тараашадай нэгэдэмэл партиин ба Демократическа партиин Депутадуудай клубуудай харилсаа холбоо бэелүүлхэ комиссиин даалгабаряар ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь С. Каня ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, армиин генерал В. Ярузельскиие ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшээр һунгаха гэһэн дурадхал оруулба. В. Ярузельский ПНР-эй оборонын национальна оборонын министр зандаа үлэхэ байна.

Польшын Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын тушаалда В. Ярузельскиин томилогдоһые Сейм һайшааба.

ХАРАТА ААШАНУУД БУРУУ ҺҮРЭХЭЛ

ДЕЛИ. Индиин Коммунис партиин Национальна Соведэй Генеральна секретарь Раджешвара Раогай дэлхэй дээрэхи байдалда, бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй хүдэлөөнэй зорилгонуудта зорюулагдаһан статья «Нью-Эйдж» газетэдэ тунхаглагдаа.

Американ-хитадай нүхэсэлэй аюултай шэнжэ шэглэлтэй болоһые Индиин коммунистнуудай хүтэлбэрилэгшэ тусхайлан тэмдэглэбэ. Энэ нүхэсэлдэ хабаадагшад дэлхэйн бүмбэрсэгэй элдэб районуудтахи шахардуу байдалые улам дэбэргэнэ.

Уласхоорондын мүрдэлгэ хюдалгые үнэндөө хэн дэмжэнэб, сүлөөтэ ба бэеэ дааһан гүрэнүүдэй хэрэгүүдтэ хэн хамаарнаб гэжэ статьягай автор үнэншэмэ тодоор элирхэйлэн харуулна. Имагтал США Индиин океанда, Персидскэ тохойдо өөрынгөө сэрэгүүдые улам олошоруулна, тэндэ сэрэгэй ехэ хүсэ элсүүлнэ, «түргэн добтолхо хүсэн» гэдэгүүдые гулидхана, Диего-Гарсия олтирог дээрэхи баазаяа үргэдхэнэ, һэльбэн зэбсэглэнэ, — гэжэ тэрэ статья доторнь тэмдэглэгдэнэ.

Американ-хитадай нүхэсэл Индиин амгалан байдалда ехэ аюул тохёолдуулна гэжэ Р. Рао бэшэнэ.

Гэхэ зуура американ империалистнуудай, тэрэнэй шэнэ союзнигуудай харата аашанууд зайлашагүй таһалдаха байха. Хэд союзнигууднайб, хэд дайсаднайб гэжэ Инди мэдэнэ. Р. Раогай тусхайлан тэмдэглэһэнэй ёһоор, Л. И. Брежневэй хани ёһоной албанай хэрэгээр һаяшаг Индидэ ошолгын дүнгүүд хоёр гүрэниие холбодог хани барисаанай бата бэхи байһые, харилсаа холбоогоо үргэдхэхэ, үгэеэ ойлголсолго улам гүнзэгырүүлхэ гэжэ эндэхи арадуудай эрмэлзэдэг байһыень лаблан баталаа.

ГАДААДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ МИНИСТРИҮҮДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

ДЕЛИ. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн Индиин нийслэлдэ боложо үргэлжэлһөөр. Зүблэхэ зүйлдэнь — бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй хүдэлөөнэй ба уласхоорондын шухала асуудалнууд.

Эфиопиин, Палестиные сүлөөлхэ эмхиин делегацинуудай толгойлогшонор үгэ хэлэхэдээ, американ империализмын ба Дүтын Зүүн зүгтэхи Африкадахи тэрэнэй союзник — Израилиин баримталан бэелүүлжэ байгаа аюултай политика тушаа тодорхойгоор тогтобо. Энэ политикань шэнэ түхэлэй колониализмын шэнжэ шэглэлтэй, араб, африкан ба бусад сүлөөрһэн оронуудай национальна ашаг туһада үндэһөөрөө зүришэнэ гэжэ тэдэнэр мэдүүлээ. Энэ нютагтахи американ сэрэгэй баазануудые усадхаха, бүхы араб газар нютагуудые Израилиин булимтарагшадһаа сүлөөлхэ, өөрын гүрэн тогтоон байгуулха эрхэ Палестинын арадта хангаха эрилтэнүүдые Эфиопиин ба Палестинын делегадууд табина.

СРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Нгуен Ко Тхань зүблөөн дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ. Һүүлэй үедэ бүри шахардуу болоһон уласхоорондын байдал ба бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай шиидхэхэ зорилгонууд тухай хэлэхэ зуураа, амгалан байдалай дайсадай, түрүүшын ээлжэндэ США-гай ба Пекинэй харата аашануудта эсэргүү тэмсэлээ улам шангадхаха шухала гэжэ министр мэдүүлбэ.

Манай орон Индиин океан тухай асуудал зүбшэлхэ конференци Коломбодо зарлаха дурадхал оруулна. Энэ нютагтахи, тэрэ тоодо Диего-Гарсия арал дээрэхи сэрэгэй бүхы баазануудаа усадхаха эрилтэ Вашингтоной урда табинабди. Микронезиие эзэмдэхэ гэдэг США-гай һэдэлгэнүүдые болюулха, американ сэрэгүүдые Урда-Корейһээ гаргаха. Афганистанай, Иранай ба Урда Азиин оронуудай, тэрэшэлэн Латиин Америкын арадуудта эсэргүү Вашингтоной һүйдхэлтэ ябуулга болон хамаарал зогсоохо эрилтэ табинабди гэжэ Нгуен Ко Тхань мэдүүлбэ.

Амгалан тайбан, национальна бэеэ дааһан байдалай түлөө эрид шууд тэмсэдэг, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай хүдэлөөндэ эсэргүү һүйдхэлэй эдэбхитэй ябуулга Вашингтон ба Пекин эмхидхэнэ. Тиихэдээ бүлэглэлдэ хабаадахагүй хүдэлөөе империализмын ашаг туһада зорюулха, хэрбээ тиимэ юумэнэй түйлагдаагүй һаань — энэ хүдэлөөе бутаргаха гү, али усадхаха зорилго табина гэбэ.

СЭРЭГЭЙ ЗОРИЛГООР

ВАШИНГТОН. Түрүүшын ээлжээндэ сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхын тула США нефтиингээ стратегическэ нөөсэнүүдые ехэ болгохо яаралтай ябуулга хэнэ.

Американ хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Луизиана ба Техас штадуудай дабһанай хуушан копинуудтахи нефтиин стратегическэ нөөсын хадагалагдадаг утануудта һаядаа үдэр бүри 150—160 мянган баррель нефть (нэгэ баррелинь 159 литр болоно) юулэгдэнэ. Стратегическэ нөөсын хадагалагдадаг утануудта ойрын сагаар үдэр бүри 300 мянган баррель хүрэтэр нефть оруулжа, нефтиингээ стратегическэ нөөсын ниитэ хэмжээе 1 миллиард баррельдэ хүргэхөөр түсэблэнэ. Мүнөө тэндэхи утануудта 113 миллион баррель нефть бии.

Нефтиин онсо нөөсэнүүдые бии болгохо тухай мэдээсэлнүүд Персидскэ тохойн ба Дүтын Зүүн зүгэй районуудта, тэрэ тоодо Израиль ба Египедтэхи баазануудта асаргадаһан американ сэрэгүүдэй улам олошоруулагдаха байһан тухай мэдээнүүдтэй тудалдана.

Соёлой hонин

«ЗҮРХЭНЭЙ СОХИДОЛ»

Иимэ нэрэтэй ном hаяхан Буряадай номой хэблэлдэ барлагдажа, үргэн уншагшадай анхаралда дурадхагдаба. Тус номой автор совет буряад поэзиин аха захатанай нэгэн, Буряад ороондоо мэдээжэ поэт Арсалан Жамбалович Жамбалон болоно.

«Зүрхэнэй сохидол» гэжэ ном «Амар сайн, тала нютагни» гэhэн сэдьхэл дайрама уянгата шүлэгөөр эхилнэ:

...Урихан зэрэлгээгээр
угтан намайгаа миhэрээд,
Бүлеэхэн hэбшээгээр
hэмээхэн эльбэн энхэрээд,
Улаалзай сэсэгүүдээ
урдам дэлгэжэ
hарбайхадаш,
Сэнгүүхэн аялгаар
сэдьхэлэйм ангаае
гаргахадаш,
Сээжэдээ зүрхэеэ
гэнтэ хайлуулан уярагшаб,
Сэхэнь хэрэгтэй —
хүүгэд шэнгеэр
баярлагшаб.

Ном соо поэдэй hүүлэй үедэ бэшэhэн уянгата, патриотическа болон гражданска удхатай шүлэгүүд оруулагданхай. Шэнэ номой түрүүшын хуудаhаа эхилжэ, поэдэй түрэл Ага нютагай түхэл шарай тобойсо зурагладана. Ялас гэмэ сасуулга, жэншэдгүй толгой холболго, хүлеэгдээгүй рифмэ, дотоодын ритм гэхэ мэтэ поэтическэ нарин онол аргануудые шадамараар хэрэглэhэнэй ашаар, тала нютагта hуудаг хүн зоной абари зан, тэдэнэй үдэр бүриин гайхамшагта ажал, эрмэлзэл бодол үнэншэмэ хурсаар А. Жамбалоной шүлэг бүхэндэ гарана.

Үбгэрхэ тээшээ дүтэлhэн поэдэй өөрынгөө гаталан гараhан мүрые эрьен харалга, жараад наhанайнгаа золтой дабаан дээрэhээ зулгы зохидоор залуу наhан, залуу үе, гайхамшаг мүнөө саг тухай мэшэеэн байжа шэбшэлгэ, ерээдүй үетэниие юhэн эрдэнеэр мэндэшэлгэ — эдэ бүгэдэ поэдэй сэдьхэлэй hуларшагүй долгин болоно. «Зүрхэнэй сохидол» гэжэ номой хуудаhанууд — шүлэгшын сэдьхэлэй долгинууд.

А. Ж. Жамбалоной шүлэгүүдэй шэнэ номые уншаhан хүн бүхэн өөртөө юушьеб оложо, харахада багаханшье hаа, халуун зүрхэнэй сохидол доро зохёон байгуулагдаhан эршэтэ шүлэгүүдэйнь ульгамда, урманда абтаха аабза гэжэ hанагдана.

Б. ЮНДУНОВ.

ДҮРШЭЛТЭЙ КИНОМЕХАНИК

Манай районой үнинэй киномеханигуудай нэгэн, «СССР-эй кинематографиин отличнигай» нэрэ зэргэдэ хүртэhэн Владимир Потапович Павлов 27-дохи жэлээ хүдэлжэ байна. Энэ нүхэрнай ажалдаа үнэн сэхээр, харюусалга ехэтэйгээр хандадаг хүн гээшэ. Хүдэлжэ байгаа үе соонь тэрээн тушаа нэгэшье гомдол ороогүй юм. Ажаhуудаг, ажалладаг Леоновко нютагаархиниинь тэрэнээ хододоо магтадаг: «Манай киномеханик хэнтэйшье жэшэшэгүй, ажал хэрэгээ hайн мэдэдэг түрүү хүн гээшэ», — гэжэ хөөрэлдэдэг. Тэрэньшье зүб.

В. П. Павлов нютагайнгаа клубта үдэр бүри кино харуулхадаа, соносхолыень өөрөө бэшэдэг, ямар киногой асарагдаhан тухай олондо мэдээсэжэ байдаг юм. Жэлэй ямаршье сагта тэрэ түсэбөө заатагүй дүүргээд лэ байдаг гээшэ. Даруу, дааман зохид зантай Владимир Потапович олон үгэгүй, хүдэлмэреэ бүтээсэтэйгээр эрхилжэ байдаг юм.

Эдэ бүхы хэлээшыемнай тэрэнэй ажал хэрэгынь гэршэлнэ. Нүхэрнай арбадахи табан жэлэйнгээ даабари 4 жэл 3 hара соо дүүргээ. Мүнөө жэлэй январиин түсэб 27-ной үдэр дүүргэнхэй. Түрэл партиингаа XXVI съездын хүдэлмэреэ эхилхэ үдэр хүрэтэр түрүүшын хоёр hарын, мартын 15 хүрэтэр кварталайнгаа түсэб дүүргэхэ уялга абаад байна.

Д. БАДМАЦЫРЕНОВА,
Хэжэнгын районой киносетиин директор.

«АРАДАЙ ХООР» ГЭhЭН НЭРЭ ЗЭРГЭДЭ ХҮРТЭБЭ

Буряадай фольклорно «Магтаал» гэжэ хоор 1975 оной декабрь hарада бии болоhон юм. Тиихэдэ тус хоорой бүридэлдэ үндэр наhатай, жииртээл пенсидэ гараhан хүнүүд ородог hэн. hүүлэй хоёр жэлэй туршада «Магтаал» хоорой бүридэлдэ дунда наhанай ба бүри залуушье хүнүүд оролсожо, хүдэлмэринь улам hонирхолтой, эдэбхи үүсхэлтэй болгоhон байна. Юуб гэхэдэ, мартагдажа, үгы болохоёо байhан урданай дуунууд «Магтаал» хоорой хүсөөр дахин hэргэн далижана. Урданай буряад дуунай дали жэгүүрые мүнөө залуу үетэн улам дэбжээхэ хүсэлэнтэй. Энээниие hайхашаангүй байхаар бэшэ.

Хоорой репертуарта урданай түрэ хуримай, ажаhуудалай, патриотическа, ёho заншалай болон бэшэшье дуунууд ородог юм. Жэшээнь, хуримай, Шоно-Баатар тухай, загаhашадай олон дуунууд хүн зондо hайшаагдадаг.

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр «Магтаал» хоорой коллективтэ ехэ hайндэр болобо. Тус коллектив барилгашадай клуб соо бэлиг шадабариа харуулжа, «Арадай хоор» гэhэн хүндэтэ нэрэдэ хүртэhэнөө тэмдэглэбэ.

Жюриин түрүүлэгшэ Б. О. Цырендашиев түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, «Магтаал» хоорой коллективээр омогорхожо байhанаа мэдүүлээ.

Тус коллективэй энэ амжалтада хоорые хүтэлбэрилэгшэ, П. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин багша А. Г. Балдаевагай оруулhан хубита ехэ.

Е. ЗОРИКТУЕВА,
Буряадай АССР-эй хоровой бүлгэмэй харюусалгата секретарь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Магтаал» хоор ёохор гүйсэдхэжэ байна.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

МАЛШАДЫЕ БАЯСУУЛБА

Түнхэнэй районой Тоорын дунда hургуулиин hурагшад Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Тоорын отделениин фермэнүүдтэ неделидээ нэгэ ошожо, hаалишадта туhа хүргэдэг, дуу, хатар бэлэглэдэг юм. Ганса хатар наадаар hурагшадай хэрэгүүд дүүрэнэгүй. Тэдэнэр фермын улаан булан шэмэглэдэг, тугалшад болон hаалишадта ажалдань туhа хүргэдэг юм.

Энэ үдэшэ Тоорын фермэдэ hургуулиин 8-дахи классай hурагшад ерэнхэй hэн. hаалишад үшөө үнеэдээ hаажа дүүргээдүй. hурагшад хоёр гурбаараа таража, hаалишад болон тугалшадта хамhалсанад.

Удахагүй үдэшын hаалга дүүрэжэ, hаалишад улаан булангаа сугларжа: «Зай, хатар наадаяа хараялши», — гэлдэнэд.

Наймадахи классай хүтэлбэрилэгшэ Роза Михайловна Иринчеева hаалишадай урда hурагшадай hуралсал, амжалта тухай хөөрэжэ үгэнэ. Тиигээд лэ хатар наадан эхилшэбэ. hайхан хоолойтой Женя Суходаевород арадай дуунуудые дуулажа, hаалишадай магтаалда хүртэнэ. М. Холхоева уран hайханаар А. Блогой шүлэгүүдые уншана. Удаань хүбүүд, басагад «Залуу hаалишад» гэжэ багахан зүжэг харуулба.

Фермын ажалшадай зүгhөө малай тэжээл бүйлүүлдаг цехэй хүдэлмэришэн Владимир Кириллов үгэ хэлэжэ, ходо ерэжэ байхыень hурагшадые уриба.

Ж. ЮБУХАЕВ.

Спорт

СОВЕТ ХҮНДЭ АТЛЕТИКЫН ЕРЭЭДҮЙ

«Манай спортдо тэмсэлэй улам шангадажа байhые Олимпиин наадануудай харуулаашье hаань, удаадахи дүрбэн жэлэй турша соо совет штангистнууд дэлхэй дээрэ түрүү hууринаа алдахагүй юм», — гэжэ хүндэ атлетикын талаар СССР-эй Спорткомитедэй гүрэнэй тренер Юрий Сандалов тоолоно. Спортын жэлэй дүнгүүдые согсолходоо, совет атледүүд амжалта түйлалтануудаараа сэдьхэлээ ханаха бүхы үндэhэ баримтатай. Юуб гэхэдэ, 1980 оной Олимпиадада эдэнэр табан алтан медаляар шагнагдаа. Үнгэрhэн жэлдэ дэлхэйн рекордуудые 60 гара дахин шэнэлhэн байна. Мүнөө манай хүндэ атледүүд Уласхоорондын федерациин бүридхэлдэ абадаг 30-най 20-иинь тогтооhон байха юм.

Хэрбээ 1976 ондо Монреальда болоhон Олимпиадада имагтал хоёр ороной — СССР-эй ба Болгариин түлөөлэгшэдэй чемпионууд болоhон hаань (тиихэдэ совет атледүүд юhэн шагналай долоондонь хүртөө hэн), харин мүнөө Москвагай наадануудта СССР-эй, Болгариин, Кубын, Венгриин, ЧССР-эй спортсменүүд алтан медальнуудаар шагнагдаа. Бүхы шахуу шэгнүүрнүүдтэ шанга тэмсэл болобо. Олимпиин наадануудай түүхэдэ эгээл үндэр үрэ дүнгүүд түйлагдаа.

«Хойшонхи жэлнүүдтэ чемпионууд бүри залуу болохо байха гэжэ hананаб. Спортдо залуушуул түрүү үүргэ дүүргэдэг болоjо байна — гэжэ Юрий Сандалов хөөрэнэ. — 18—19-тэй спортсменүүд, тусхайлбал, Олимпиин чемпион Асен Златев (Болгари), Олимпиада-80-най шанда хүртэhэн совет атледүүд Юрик Саркисян, Александр Первий гэгшэд ехэ арга хабатай байhанаа Москвада харуулба. Иимэ наhатай спортсменүүдэй эгээл үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха аргатай байhыень эдэ бүгэдэ элирхэйлэн гэршэлнэ».

Манай Олимпиин чемпионуудай 1981 ондо Лос-Анджелестэ үнгэргэгдэхэ Олимпиадын үедэ нэрэ зэргэеэ хамгаалжа шадаха байгаашье hаань, тэдэниие халажа абаха хүнүүдые hурган хүмүүжүүлхэ гээшэ гол зорилго болоно гээд гүрэнэй тренер хэлэнэ. Болгариин суглуулагдамал командын ехэ ерээдүйтэй халаантай байhые Монреальда болоhон hүүлэй жэлнүүдтэ тренернүүд эрдэмтэдтэй хамта ажаллажа, штангистнуудые багаhаань хойшо hурган хүмүүжүүлжэ болоно гэhэн тобшолол хэбэ. Эдэнэй hанамжаар, хүндэ атлетикэ эрхилхэдэ, эдиршүүл бүхы бэе махабадаа хүгжөөдэг байна. Тиимэhээ энэ зун болохо hурагшадай спартакиадын программада эдир хүндэ атледүүдэй мүрысөөн оруулагдаха юм.

Багаhаа хойшо хүндэ атлетикэ эрхилэлгэ түрүүшын үрэ дүнгүүдые үгэбэ. Тэрэл Алма-Атын мүрысөөндэ 17-той Юрий Захаревич (90 килограмм хүрэтэр), 18-тай дэлхэйн, Сан-Марино хотодохи Европын чемпионадта Болгариин эдиршүүлэй түйлаhан толотомо амжалтанууд гэршэлнэ бшуу.

«Мүнөө манайда бэлигтэй бэрхэ олон залуу атледүүд бии болонхой, — гэжэ Юрий Сандалов хэлэнэ. — 1980 оной Олимпиадын геройнуудhаа гадна, hаяхан Алма-Атада үнгэргэгдэhэн СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөнүүдтэ илажа гараhан 23-тай Николай Захаров (56 килограмм), 22-той Виктор Соц (100 килограмм хүрэтэр) гэгшэдые дурдажа болоно. Эдэнэр тэндэ дэлхэйн рекорднуудые тогтообо. Түрүүшынхинь 270 килограммай үрэ дүнтэйгөөр илаа. Нүгөөдэнь өөрынгөө шэгнүүртэ бүхы түүхын табадахи үрэ дүн харуулhан байна — 400 килограмм. Хэрбээ Алма-Атада Соцой 230,5 килограммай штангые нэмэлтэ бэшэ, харин гурбадахи hэдэлгэдээ үргэhэн hаань, атаархама ехэ үрэ дүн түйлагдаха байгаа бшуу — 407,5 килограмм».

Исраил Арсамасков (82,5 килограмм) илалта түйлаhан байна. Энэ талаар түрүүшынхиин харгы зам онсо шэнжэтэй. Үнгэрhэн жэлдэ Захаревич ехэшүүлэй мүрысөөндэ түрүүшынхеэ хабаадахадаа, эдиршүүлэй дунда СССР-эй рекорд тогтоожо (382,5 килограмм), шүүжэ гараа hэн.

«Манай хүндэ атлетикэдэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл олон, — гэжэ Сандалов тэмдэглээ. — Эдэ бүгэдэ ойрын ерээдүйдэ бэелүүлэгдэхэ зорилгонуудые тодорхойлхо юм. Жэшээнь, манай атледүүд 67,5 килограммай шэгнүүртэ болгар чемпион Янко Русевай түйлалтаhаа нилээд гартана. 24-тэй Авсет Авсетов СССР-эй шэнэ рекорд тогтоожо, Алма-Атада илалта түйлаа hэн. Теэд энэ дүнгынь дэлхэйн рекордhоо 22,5 килограммаар бага бшуу. hүүлэй хоёр Олимпиадада Александр Воронинай, Каныбек Осмоналиевай илалта түйлаашье hаань, 52 килограммай шэгнүүртэ тэхёолдоhон байдал совет тренернүүдэй hанааень зобооно. Даб дээрэ эдэниие халан абаха бэлигтэй бэрхэ хүнүүд үгы байhаар».

Москвагай наадануудта Султан Рахманов (тэрэ 29-тэй) эгээл хүндэ шэгнүүртэй совет штангистнуудай илалтые үргэлжэлүүлбэ. Энэ жэлдэ тэрэ ехэ спортhоо буухан, Мюнхен болон Монреальдахи Олимпиадануудай чемпион Василий Алексеевэй тогтооhон дэлхэйн рекордые шэнэлхэ хараа түсэбтэй. С. Рахманов угзаран үргэлгөөр дэлхэйн рекорд тогтоонхой. — 200,5 килограмм. «Гэбэшье тэрэнэй найдамтай халаантай байхыень хүсэнэбди, — гэжэ Юрий Сандалов хэлэнэ. — Энэ жэлдэ уласхоорондын ендэр дээрэ ороной чемпион 26-тай Владимир Марчук, эдэ мүрысөөнүүдтэ мүнгэн медальда хүртэhэн 22-той Анатолий Писаренко гэгшэд олимпийскэ чемпиониие дэмжэхэ аабза гээд найданабди. Писаренко ехэ ерээдүйтэй спортсмен юм. Тэрэ 190 сантиметр үндэртэй, 119 килограмм шэгнүүртэй».

Дэлхэйн кубогта хүртэхын түлөө Мадридта болоhон мүрысөөнүүд Олимпиин жэлдэ манай штангистнуудта уласхоорондын hүүлшын мүрысөөн болоhон байна. 1980 оной Олимпиин наадануудай чемпионууд, тэрэ тоодо 5 совет атлет энэ мүрысөөндэ хабаадаба. Олимпиадын үнгэрhэнhөө хойшо тиимэ ехэ сагай үнгэрөөгүй байhан дээрэhээ атледүүд үндэр үрэ дүнгүүдые харуулжа шадаагүй. Гэбэшье эдэнэй түйлаhан амжалтанууд энэ жэлдэ урагшаа шэнэ алхам хэхэ байhыень элирхэйлбэ. Байгша ондо совет штангистнууд март hарада үнгэргэгдэхэ Хани барисаанай кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөндэ түрүүлэн хабаадаха. 15—20 ороной спортсменүүд энэ ехэ наадаанда хабаададаг заншалтай юм. Энэ мүрысөөнэй, мүн май hарада болохо СССР-эй чемпионадай дүнгүүдээр сентябриин 6-да Франциин Лилль хотодо үнгэргэгдэхэ дэлхэйн ба Европын чемпионадта хабаадаха ороной суглуулагдамал команда бүридүүлэгдэхэ байна.

Юрий ЮРЬЕВ.
(АПН).

ТҮГЭСХЭЛЭЙ МҮРЫСӨӨНДЭ ХАБААДАХА

Залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар «Динамо» бүлгэмэй Россиин соведэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Казань хотодо болоjо, найман командын 90 гаран барилдаашад хабаадаhан байна.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр Буряадай республиканска соведэй суглуулагдамал команда дүрбэдэхи hуури эзэлбэ. Сэхыень хэлэхэдэ, манай команда дүүрэн бэшэ бүридэлтэй байгаа. Тиигээгүй hаа, шангай hуурида гарахын түлөө тэмсэхэ hэмди.

Манай командаhаа Зүүн Сибириин технологическа институдай студент, спортын мастерта кандидат Буянто Дашибальжиров, «Динамо» бүлгэмэй хүдэлмэрилэгшэ, спортын мастер Владимир Актинов гэгшэд hайн арга дүрэтэй, бар хүсэтэй барилдаашад болоjо ябаhанаа харуулба. Тиигэжэ эдэнэр өөhэд өөhэдынгөө шэгнүүртэн сооhоо шалгаржа, нэгэдэхи hууринуудые эзэлhэн байха юм. Мэргэжэлтэд болон тренернүүд эдэнэй арга дүрые үндэрөөр сэгнээ.

Нэгэдэхи разрядтай спортсмен Александр Дегтярев 57 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, эдэбхитэй hайнаар тулалдабашье, арайл дүршэл шадабаригүйдэжэ, бронзо медаляар шагнагдаба. Гэбэшье энэнь эдир хүбүүнэй түрүүшын яhала ехэ амжалта болоно.

Эдэнэр гурбуулаа бүлгэмэйнгөө Россиин соведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, hуралсал hорилго хэжэ байна. Тиин тэдэ «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү hуури эзэлхын түлөө февралиин 15-да Фрунзе хотодо үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха юм.

Манай хүүгэдэй спортын hургуулида тренернүүд спортын мастер Нима Ивахинов, Валерий Сыдеев гэгшэд эдир барилдаашадые hурган хүмүүжүүлхэ талаар илангаяа hайнаар, үрэ түгэсөөр хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэлтэй.

В. ВОСТРЕЦОВ,
«Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй хүүгэдэй спортын hургуулиин директор.

ТОБШОХОНООР

△ Эрхүүгэй «Труд» бүлгэмэй стадион дээрэ конькигаар «Буревестник» бүлгэмэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. Мүрысөөндэ хабаадаhан Улаан-Үдын хоёрдохи, 40-дэхи hургуулинуудай hурагшад Игорь Губкин, Сергей Кокорин гэгшэд олон зайда урилдахадаа дүрбэдэхи, табадахи hууринуудые эзэлжэ шадаа.

▽ Москва шадархи Химки хотодо РСФСР-эй спорткомитедэй Олимпиин наадануудай баазада Россиин хүнгэн атледүүд сугларанхай, ехэ мүрысөөнүүдтэ бэлдэжэ эхилбэ. Эдэнэр hаяар хүнгэн атлетикын олон зүйлөөр СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэхэ наадануудта хабаадаха. Энэ мүрысөөн февралиин 14 — 15-най үдэрнүүдтэ Москва хотодо эхилхэ юм. Мүрысөөндэ нютагаймнай басагад — уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Виноградова, залуушуулай дундаhаа ороной кубогта хүргэхын тула болоhон хахад финалай наадаанда эрхимлэhэн спортын мастер Ирина Чекмарева гэгшэд хабаадаха болонхой.

▽ Минск хотодо хүнгэн атлетикээр СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн мүрысөөн дүүрэбэ. РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаhан нютагаймнай түлөөлэгшэд — уласхоорондын классай спортын мастернууд Павел Яковлев, Татьяна Позднякова, Олимпиин наадануудай хоёр удаа чемпион Владимир Куцай дурасхаалда зохёогдоhон бүхэсоюзна урилдаанда илажа гараhан мастерта кандидат Сергей Антонов гэгшэд хабаадалсаба.

▽ Москвагай Измайлово шадар «Трудовые резервы» бүлгэмэй хүнгэн атледүүдэй баазада хүнгэн атлетикын олон зүйлөөр hонирхолтой мүрысөөнүүд эдэ үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэхэнь. Буряадай АССР-эй «Трудовые резервы» бүлгэмэй гэшүүд — СССР-эй спортын мастерта кандидадууд Николай Суворов, Наталья Соболева гэгшэд хабаадаха болонхой.

▽ «СССР-ые хамгаалхаар ажал хэхээр бэлэмби» гэhэн ГТО-гой комплексын нормо тушаалгаар эхилhэн хэмжээ ябуулгые саашаданъ улам hайжаруулха зорилгоор Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол баталан абаба. Тус тогтоолой ёhoор, ГТО-гой комплекс тушаан абаха республикын тусхай комисси бүридхэгдэбэ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо С. В. Анганов тус комиссиин түрүүлэгшээр баталагдаба. Шэнээр байгуулагдаhан комисси байгуулагдаба.

▽ Москвагай Олимпиин наадануудай хоёр удаа чемпион Владимир Куцай нэрэмжэтэ стадион дээрэ хүнгэн атледүүдэй дунда СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үглөөдэрhөө эхилхэнь. Энэ мүрысөөндэ манай республикын түлөөлэгшэд — уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Виноградова, Алас-Дурна зүгэй зонын чемпионка, СССР-эй спортын мастер Ирина Чекмарева гэгшэд хабаадаха болонхой.

Манай корр.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

Спортлотонуудай февралиин 7-до үнгэргэгдэhэн зургаадахи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«49-hөө 6-ень тааха»: 842.053 билет ороо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (22 карточка) таагшад — 3.081 түхэриг, дүрбэн номер (1132 карточка) тааhан хүнүүд — 66 түхэриг, гурбан номер (22022 карточка) таагшад 5 түхэриг абаха байна.

«36-hаа 5-ень тааха»: 2.706035 билет ороо. Табан номер (7 карточка) таагшад — 10.000 түхэриг, дүрбэн номер (1418 карточка) тааhан хүнүүд — 182 түхэриг, гурбан номер (53893 карточка) таагшад 9 түхэриг абаха.

Зургаадахи тиражай шүүбэринүүд февралиин 18-hаа мартын 18 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

Санашад аян замда гараба

Санашадай гурбан команда бүридхэгдэжэ, Хэрэн тосхонhоо олон үдэрэй аян замда hаяхан мордоо бэлэй. Тэдэнэр гурбан ондоо замаар гэхэ гү, али Хэрэн—Тооро, Хэрэн—Толто ба Хэрэн—Туран гэhэн маршрудаар ошоhон байна.

ВЛКСМ-эй Түнхэнэй райкомой үүсхэлээр эмхидхэгдэhэн санашадай олон үдэрэй энэ урилдаан КПСС-эй XXVI съездэдэ зорюулагдана.

Комсомол-залуушуул hаа бүридэhэн энэ аяншалгада эрхим түрүү спортсменүүд — районой түбэй комсомолшууд болон Хэрэнэй, Горхоной, Хэрэнэй интернат hургуулинуудай hурагшад оролсоно. Аяншалгада хабаадагшад холын фермэ, гүүртэ болон отарануудта хүрэхэ, малшадта туhалха, улаан булангуудыень шэмэглэхэ, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ. багахан концерт-наада харуулха зорилго табина.

Команда бүхэниинь 12 хүнhөө бүридэнэ. Мүрысөөнэй дүримэй ёhoор, малай эгээн олон үбэлжөөнүүдые хангаhан, малшадай зүгhөө hайшаал магтаалда хүртэhэн командань илаhанда тоологдохо юм.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи нюурта. КПСС-эй XXVI съездые угтуулан. — «Мүрысөөнэй туг үргэгшэдтэй нэгэ зэргэдэ жагсаха» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Буряадай литература болон искусствын үдэрнүүд Хэжэнгын райондо эхилбэ. «Хэжэнгэ айлшадаа халуунаар угтан абана» — Т. Волынцевагай корреспонденци.

Хоердохи нюурта. КПСС-эй XXVI съездын делегат. «Хамтын хэрэгэй түлөө» — А. Коротаевагай статья. КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшөөн хэлсэнэбди. «Хамтын хүсөөр» — Д. Жанаевай статья. «Лектор хаанаhаа ерэхэ ёhотойб?» — Г. Чурипай корреспонденци. Редакцида ерэhэн бэшэгэй мүрөөр. Түрэл орон дотороо.

Гурбадахи нюурта. КПСС-эй XXVI съездые угтуулан. «Научна үзэл ба социальна эдэбхи» — В. Столяровой статья. Түсэбүүд ба түйлалтанууд. «Совет хүнэй аша туhада» — АПН-эй материал. Хилын саанаhаа.

Дүрбэдэхи нюурта. «Байгалай үмэнэхи түрэл нютагнай» — материалнуудай суглуулбари. Соёлой hониной дэлжэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Манай дуратай уран шүлэгүүд». 10.35 — «Карл Маркс. Молодые годы» — телевизионно уран hайханай фильм (3-дахи сери). 11.10 — Шэлэ hонин. 15.25 — Дамжуулгын программа. 15.30 — Шэнэ hонин. 15.50 — Үрэмдэгшэд тухай телевизионно баримтата фильм. 16.40 — «Москвагайхид — партиин съездэдэ».

Улаан-Үдэ. 17.10 — «Байгал» — программа.

Москва. 17.10 — Биатлоноор дэлхэйн чемпионат. 10 км. Финляндиhаа дамжуулга. 18.20 — КПСС-эй XXVI съездын делегат, Социалис Ажалай Герой, «Донбассметаллургмонтаж» гэжэ трестын бригадир П. Т. Медведковскиин тухай очерк. 18.35 — «Онтохондо айлшаар». «Лоскутик ба үүлэхэн» — мультфильм. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.00 — КПСС-эй XXVI съездые угтуулан. Казахай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ С. Н. Имашев үгэ хэлэхэ. «Жэгүүртэ дэлисэ» — баримтата фильм. Искусствын мастернуудай концерт. 22.00 — «Время».

Улаан-Үдэ. 22.35 — «КПСС-эй XXVI съездын делегадууд тухай хөөрэнэбди» (буряадаар).

Москва. 23.25 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 23.40 — «Студида гүйсэдхэгдэhэн найман дуун». Останкинадахи концертнэ студиhаа уласхоорондын эстрадна программа дамжуулагдаха.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 17.10 — «Эдиршүүлэй уран бүтээл».

Улаан-Үдэ. 17.40 — «Комсомолой эдэбхитэдэй hургуули». 18.10 — «Физкультура — гэр бүлын хэрэг» — киноочерк. 18.20 — «Танай hонирходог юумэн». 18.50 — «Манай концертнэ зал». 19.10 — «Манай хото — манай гэр». 19.40 — «Манай бишыхан аад, ухаалиг үхибүүд» — киноочерк. 19.50 — «Танай бэшэгүүдээр». 20.20 — «Литвагай цирк» — телевизионно фильм. 22.00 — «Ермек Сербаев дуулаха» — фильм-концерт.

Москва. 22.35 — «Балет тухай». Анна Павлова.

САГААН ҮДЭРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай нэгэ сэлмэжэ, нэгэ бүрхэжэ байха. Зарим газарта багаханаар саhан орохо. Баруун-хойноhоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. 12—17, зарим районуудта 6 градус хүйтэн болохо.

Улаан-Үдэдэ үүлэтэйшэг байхашье hаа, саhан орохогүй. Баруун-хойноhоо секундын 7 — 12 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. 12 — 14 градус хүйтэн байха.

УНШАГТЫ hОНИРХОХОЛ БАЙХАТ

ГУРБАН ХААШУУЛАЙ ЖЭЛ

Узбегэй археологуудай олдоhон хашарhа мүнгэн Самаркандын түүхын нюуса ехэтэй хуудаhые элирүүлбэ. Масуд Ибн Хусейнэй зонхилhоной hүүлээр. 1170 ондо тэрэнэй хүбүүн Мухаммед хан шэрээдэнь hууhан юм гэжэ эртэ урдын мэдээсэлнүүдhээ элирдэг. Мэдэн гэhээнь, тэрэ жэлдэ Самаркандда нэгэ бэшэ, харин хэдэн зонхилогшо байhан болоно бшуу.

Навои хотодо элирүүлэгдэhэн үнэтэ шухаг зүйлнүүдэй дунда «Имад Ад-Дин Арслан хаан» гэжэ бэшээтэй хашарhа мүнгэн олдоhон байгаа. Түүхэшэд иимэ нэрэтэй мүнгэ болотор ушараагүй юм. Энэ хашарhа мүнгэн 1170 ондо Самаркандда гаргагдаhан байгаа гэжэ шэнжэлгэнүүд элирүүлбэ. Узбегэй ССР-эй Наукануудай академиин Археологиин институдай хүдэлмэрилэгшэ Б. Кочнев Эрмитажай нумизмадай суглуулбари сооhоо иимэ аргаар хэбтэ сохигдоhон үшөө нэгэ хашарhа мүнгэ бэдэржэ олобо. Энээгээр тэрээн дээрэнь иимэ нэрэ табигданхай: «Кутлуг Билгэ-хаан Абд Ал-Халик». Эртэ урдын мэдээсэлнүүд дотор иимэ нэрэ мүн лэ ушарнагүй.

Юрэдөөл, эдэ хашарhа мүнгэн Караханидска гүрэн түрын унаhанай hүүлээр хёморол зүришэлдөөнэй болоjо байhан үе сагые мааннадта хүргэнэ хэбэртэй. Энэ тэмсэлдэ «Арслан-хаан», «Жаргалта ... хаан» (нүгөө зонхилогшын нэрэ иигэжэ оршуулагдана) гэгшэд урагшагүйдэжэ hалаhан байха юм. Эдэнэр хаан түрые жэлэйшье туршада засаглан зонхилоогүй байгаа бшуу.

ҮНГЭЭ ХУБИЛГАДАГ ШУЛУУН

Хамелеон үнгэ зүhөө хубилгаха гайхамшагта шадабаритай байhаараа хүн бүхэндэ мэдээжэ. Зүгөөр үнгэеэ хубилгадаг гакманит гэжэ нэрэтэй шулуунай бии байhые үсөөхэн хүн мэдэнэ ёhотой.

Х ЗУУН ЖЭЛЭЙ ХААН ТАЙЖА

(ТАСС).

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД, ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-03336. Заказ № 37. Индекс 5901.